Эхэ һайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин, 21-һээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 МАРТ 27

Харагшан туулай һарын 24

ПЯТНИЦА гарагай 6

№ 60 (17419)

сэн 6 мүн

...АДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НАЙМАДАХИ СЕССИ

...ССР-эй Верховно Советдэй найгэлдэр Верховно Советдэй ...й зал соо худэлмэреэ эхилбэ. Верховно Советдэй Түрүүлэг... ...ов сессие нээгээ.

...рбэхэ зүйлдэ оруулагдаха ...е хаража үзэхын урда тээ ...үргүүлинуудай буһалгаалжа ...ай координационно совет...гшэ В. Д. Халтуева Верховрезидиумэй байшанай дэргэдэ ...он багшанарай эүгһөө бүлэг ...табиба. Тэрээндэнь харюу ...бикын Министрнүүдэй Со...ин орлогшо В. К. Агалов үгэ ...ирадай ССР-эй Министрнүү...үүлэгшэ В. Б. Саганов эн...ынамжаа дуулгаа. Эсэстэнь ...йнан эрилтэнүүд тухай асуу...ь үйлдэ оруулба.

...депутадуд Н. П. Оленников, ...ан Буряадай ССР-эй шэнэ Конституциин гол хараа бодолые зүбшэн хэлсэлгые хойшолуулжа, удаадахи сессидэ оруулха гэжэ дурадхаба. Юундэб гэхэдэ, мүнөө үедэ республикын экономикын, хүн зоной байдалай дороһтоод байхада, энэ асуудалые хаража үзэхэнь шухала бэшэ гэжэ тэдэнэр тоолоно. Тиихэдэнь Верховно Советдэй комитедэй түрүүлэгшэ Г. К. Языков Конституционно комиссиин зүгһөө үгэ хэлэхэдээ, мүнөө проектын гол бодолыень зүбшэн хэлсэжэ, саашадань нарижуулан мүлнхын тула депутадуудай һанамжа шаг наха хэрэгтэй болоно гэжэ мэдүүлбэ. Тиин энэ асуудалые зүблэхэ зүйлдэ оруулха гэжэ депутадууд дуугаа үгэбэ.

Верховно Советдэй наймадахи сессиин зүблэхэ зүйлдэ нимэ асуудалнуудые оруулха гэжэ шиидхэгдээ гэбэл:

1. Буряадай ССР-эй шэнээр һунгагдаһан депутадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые баталалга.

2. Россин Федерацийн Конституциин (Үндэһэн Хуулиин) болон Федеративна Хэлсээнэй проектнууд тухай.

3. Буряадай ССР-эй шэнэ Конституциин (Үндэһэн Хуулиин) гол хараа бодол тухай.

4. «Буряадай ССР-эй нэгэдэхи кварталай болон 1992 оной бюджедэй бүридэл тухай» Буряадай ССР-эй Хуули тухай.

5. Арадай эрдэм һуралсалай мүнөөнэй байдал тухай.

«Россин Федерацийн Конституциин ба Федеральна хэлсээнэй проектнууд тухай» элидхэл республикын Верховно Советдэй Түрүүлэгшэ Л. В. ПОТАПОВ хэбэ.

Элидхэлые зүбшэн хэлсэлгын һүүлээр Федеративна Хэлсээе эсэслэн баталалгада Буряадай ССР-һээ ошохо делегацийн бүридэл тодорхойлогдобо. Хэд тэрээндэ орооб гэбэл, Л. В. ПОТАПОВ, В. Б. САГАНОВ, М. В. МИХАЛЕВ, В. Н. БОБЫКИНА, В. В. ЧУНАВЛЕВ, Г. К. ЯЗЫКОВ гэгшэд болоно.

Сесси худэлмэреэ мүнөөдэр үргэлжэлүүлхэ.

ХУУЛИ ЁҺОТО ГҮРЭН БАЙГУУЛХА

Буряадай ССР-эй Верховно Советдэй VIII сесси дээрэ мартын 26-да Буряадай ССР-эй Верховно Советдэй Түрүүлэгшэ Л. В. ПОТАПОВАЙ хэһэн элидхэл

Республикын Верховно Советдэй Президиум «Россин Федерацийн Конституциин (Үндэһэн Хуули) болон Федеративна Хэлсээнэй проектнууд тухай» асуудал танай үзэмжэдэ табина. Байгша оной апрель соо болохо Россин Федерацийн Арадай депутадуудай VI съезд дээрэ Федеративна Хэлсээндэ гар табижа баталһанай һүүлээр тэрэ Россин национально-гүрэнэй байгууламжые тодорхойлдог Россин Федерацийн Конституциин бүридүүлхы нэгэ хубиинь болохо һэн тула тон түрүүн энэ документые шэнжэлжэ, сэгнэхыемни намда зүбшөөгыт.

1990 оной октябрь соо Буряадай ССР-эй Верховно Советдэй И сесси манай республикын Гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларацы баталан абаа һэн. Энэ документ соо манай республикада ажаһуудаг арадуудай үндэһэ яһанай талаар һэргэн хүгжэлтэ болон өөрөө өөрыгөө тодорхойлхо ябадал элирхэйлэгдэһэн байна. Тус Декларацие бүхы депутадууд нэгэн һаналтайгаар абажа, тэрэ бодото дээрээ республикын бүхы хүн зоной зүгһөө дэмжэгдээ һэн. Али бүхы талаараа тэнсүүрүтэй документ байһан тула Декларацы республикын бүхы талаараа хүгжэжэ, статусаа бэхижүүлхэ арга олгоно. Шэнэлэгдэһэн Россин Федерацийн бүридэлдэ Буряад орон үлэжэ, РСФСР-эй гүрэнэй нэгэн бүхэли байхын түлөө дуугаа үгэнэ гэжэ тэрээн соо тунхаглагдаһан юм.

Федеративна Хэлсээн Гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай манай Декларацийн эрилтэнүүдтэ гүйсэд харюусана гэжэ тоолонобди. Мүнөө үедэ Россин Федерацийн арадуудай урда байһан шухалын шухала асуудалнуудай нэгэн гэбэл, Федеративна Хэлсээе баталалга болоно. Энэ үйлэ хэрэг Конституцийн удха шанартай байха зэргэтэй. Тиимэһээ тэрэниие баталалгада имагтал бидэнэр бүгэдэнэй хуби заяанай түлөө бэшэ, харин ерээдүйншье үетэнэй хуби заяанай түлөө гүйсэд харюусалгатайгаар хандаха хэрэгтэй. Хэлсээн соо баталагдаһан гол ёһонууд саашанхи олон арбаад жэлнүүдэй туршада Россин Федерацийн хүгжэлтые тодорхойлхо болоно.

Федеративна Хэлсээе баталалга тэрэнэй бүхы субъектнүүдэй һайн дуранай үндэһэ һуури дээрэ түшэглэхэ ёһотой. «Хэлсээн» гэһэн үгэ ямаршье асуудалнуудые бэе бэедээ таарахаар шиидхэхэ, хэнэйшье талаһаа захиралта, баалалтые зайсуулха гэһэн удхатай бшуу.

Россин гүрэн түрын байгуулалта ямар байха ёһотойб? Республикануудай аша туһануудые хабшан, доромжолонгүйгөөр Россин Федерацийн нэгэн бүхэли байлгые яагаад бүрин үлөөхэб? Гүрэн түрын байгуулалтые тогтууритай болгохо тухай асуудалые шиидхэнгүйгөөр бусад асуудалнуудые шиидхэхэнь тон хүшэр гэхэ гү, заримдаа шиидхэжэ болохошьегүй гэжэ ажабайдал тодо хүрсаар гэршэлнэ. Тогтууритай байдалай үгы байхада, политикын талаар эжэ эхигүй байдал, экономикын талаар һанларал худхарал заатагүй тогтодог байха юм.

Россин гүрэн түрын байгуулагдахада, тэрэнэй бүридэлдэ элдэб ондоо арадуд, территориинууд түүхын эрхэ байдалтай дашарамдан, ороһон гэжэ мартахагүй байһамнай тон эли. Тэдэ арадуд соёлой, түүхын, экономикын талаар үнинэй нэгэн нинтэ нэгэдэл боложо бүрилдэнхэй. Тиимэһээ Россин Федерацийн нэгэн бүхэлие болон таһаршагүйе сахиха шухала хэрэгтэй байна бшуу.

Тиихэдээ өөрынгөө үндэһэ яһанай республиканска гүрэн түрэтэй байжа һуршаһан арадуудай жэнхэни хүсэл һаналые харшалха, хабшаха гэһэн һэдэлгэнүүдые хэжэ болохогүй. Россин Федерацида республикануудай бэеэ даанхай байдалые али бүхы аргаар үргэдхэхэ хэрэгтэй.

Иимэ эрхэ байдалда Россин Федерацийн хүтэлбэри тус тус регионуудай эрилтэнүүдтэ зарим тэды буулта хэжэ, урданай Союзна түбэй алдуунуудые дабтангүйгөөр, баалалта, захиралтаар дашуурха ёһогүй.

Федеративна харилсаануудые имагтал гуримшуулһанай һүүлээр национально-гүрэнэй байгууламжын конституционно бүхы реформые бэелүүлжэ болохо юм.

СССР-тэ орходоо, РСФСР хэлсээнэй федераци гэжэ анхан тодорхойлогдоогүй юм. Тэрээндэ ородог автономинууд Россин федеральна эмхи зургаануудтай харилсаануудаа хэлсээнэй бэшэ, харин Конституциин, хуули ёһоной үндэһэ һуури дээрэ байгуулаа һэн. РСФСР-эй федеративна байгууламжын түүхэдэ имагтал нэгэ хэлсээн—1918 ондо Башкиритай баталагдаһан байна.

Федеративна Хэлсээн хэлсээнэй федерацийн хараа бодолые шухалын шухалада тоолоно. Тус Хэлсээн РСФСР-эй субъектнүүдэй статусые, тэдэнэй гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлгын, бэеэ даанхай байдалай лаб хангагдасые тодорхойлхо, Федерацийн болон тэрэнэй гэшүүдэй хоорондо эрхэ түлөөлэлгэнүүдые амярлан тодорхойлхо зэргэтэй.

(Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

...ряадай ССР-эй ...инистрнүүдэй Советтэ

...правительст... ...седани болоо... ...ын экономиче... ...дэ хэдэн шу... ...уд зүбшэн ...фермо бэе... Ивалгын бо... ...ондоо... ...гулваанарай ...удэлмэри ту... ...хаража үзэг... ...дээрэ тоосоо ...анар А. П. ...Г. Нечаев хо... ...бэелүүлэг... ...формын ябуу... ...лгэрэнгыгээр ...формын талаар ...тогтолнуудые ...ула зарим тэ... ...буулагдаа тэ... ...нээ. Россин ...Указ болон ...тогтоол дүүр... ...хозяйствоны... ...ийн хубилгаха ...дэтэнье нимэ ...лагдаһан бай... Ивалгын рай... ...ай 7 ажахы, ...продукци үй... ...ага предприя... ...ого, Орончын ...дээрэ тарна... ...удай ассоци... ...ан юм. Буу... ...ажахан 20 со... ...ого хүрэтэр үр... ...йна. Хамтын ...газар таһалаг... ...районой бүхы ...ирин тухэл ...ын абаха хү... ...хэбэ. Дүрбэн ...нинь лэ—«За... ...ашанай ажа... ...ынаан болоо, ...хозой 3-нинь ...Алтайн, Мөө... ...нуудай нэгэ... ...хубилаа юм. ...хүдөө ажа... ...ив, Улаадайн ...союзай хам... ...хаы болобод. ...уд, Хяагтын, ...совхозууд ...ан үлэхэ гэжэ ...районуудай ...ашэдэл ту... ...ийн зандаа ... Малай тэ... ...аһаа, үбэл... ...ор үнгэржэ ...ада ороно, ...олно. Тии... ...ын продук... ...ный хэмжээн ...ладаа. Мате... ...ийн нөөсэнүү... ...ой болоһон дээ... ...удай мүнгэн ...ан улам дорой... Ивалгын рай... ...ри 2,8 дахин ...35,7 миллион ...эндэ хүрэн... ...энэ районой ...ийн, тэжээл, ...ийн материал ...ын тула да... ...иллион түхэри... ...на абаха баа... ...ан юм. Иимэрхүү ...ийн райондо... ...удта газарай ...ийлхэ, колхоз, совхозуудые хубилгаха хүдэлмэри удаараа гэжэ Министрнүүдэй Совет онсолон тэмдэглээ. Таряашанай ажахынуудта газар таһалжа үгэхэ хэрэг нобшо удаагаар шиидхэгдэнэ, саарһа дансануудынь саг соогоо бүтээгдэнэгүй. Хамтын саад, огород эрхилхын тула газар гүйсэд дүүрэнээр үгтэнэгүй. Хабарай тарилгын бэлэдхэл хангалтагүйгөөр ябуулагдана гэжэ шүүмжэлэгдэбэ.

Тус асуудал зүбшэн хэлсэлгын үедэ Газарай реформын болон газарай нөөсэнүүдэй талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ Б. С. Разгус, республикын прокурор А. Ф. Покацкий, Госкомархитектурын түрүүлэгшын орлогшо В. Г. Баранников болон бусад үгэ хэлэһэн, шүүмжэлхы ажаглалтануд болон дурадхалнуудые оруулһан байна.

Үни удаан зүбшэһэнэй һүүлээр Ивалгын болон Хяагтын районуудта аграрна реформо түргэдхэхэ талаар таарама хэмжээнүүдые хараалһан, саг болзорынь тодорхойлһон дэлгэрэнгы тогтоол баталан абтаба. Иимэ шухала хэмжээ ябуулгые хангалтагүйгөөр эрхилжэ байһанайнь түлөө районой захиргаанай гулваанар А. П. Цымбалюгта, А. Г. Нечаевта сэхэ заагдаһан байна.

Министрнүүдэй Советдэй заседани дээрэ «1992 оной хабарай тарилгын худэлмэридэ бэлдэхэ ба үнгэргэхэ талаар хойшолуулашагүй хэмжээнүүд тухай» асуудал мүн лэ зубшэгдэнэн байгаа. Энээн тушаа худөө ажахын министрэй орлогшо Ф. Г. Бадеева элидхэбэ.

Элидхэлһээ тобшолол хэхэдэ, байгша оной хабарайтарилгын худэлмэридэ бэлэдхэл республика соомнай тон муугаар ябуулагдана гэжэ эли болоод орхино. Мартын 1-нэй байдалаар, трактортнуудай—81, газар эдлүүрилхэ машинануудай — 67, тарилгын агрегадуудай 73 процентнь бүрин бүтэн гэжэ тоологдоно. Уһалуурийн техникэ ехэнхидээ бэлдэгдээгүй байха юм.

Илангаяа муу байдал Баргажанай, Сэлэнгын, Мухар-Шэбэрэй районуудта тохёолдонхой. Эндэ машина, техникэ заһабарилха худэлмэри эбсэшэгүй муугаар, удаанаар ябуулагдана. Олон ажахынуудта тарилгын үрэһэ хүрэнгэ хэрэгтэй шанарта хүргэгдөөгүй. Тарилгын эхилэтэр 33,7 мянган тонно үрэһэн сэбэрлэгдэхэ, 32 мянган тонно үрэһэн томо, багаарнь илгагдаха, 134,9 мянган тонно үрэһэ хүрэнгэ наранда гаргагдажа, шаруулагдаха, дулаасуулагдаха байна ха юм. Энэмнай ямар ехэ ажал гээшэб? Дуталдаһан үрэһэ хүрэнгээ гүрэнэй нөөсэнүүдһээ абажа, зөөхэ худэлмэри баһал хангалтагүйгөөр ябуулагдана гэжэ тэмдэглэгдээ.

Республикын ажабайдалда амин шухала улха шанартай энэ асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ «Бурятхлебопродукты» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ А. Г. Нартуев, худөө ажахын министрэй орлогшонор П. М. Вахрушев, А. Я. Разуваев, республикын Госбанкые эрхилэгшэ А. А. Вязинский, «Агропромбанкые» эрхилэгшэ Ю. П. Имеков, үрэһэ хүрэнгэ шалгаха гүрэнэй инспекциин начальник К. Я. Санкирова, «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ К. П. Кондаков, Министрнүүдэй Советдэй түрүүлэгшын орлогшо А. М. Шевченко болон бусад хабаадажа гол түлэб хабарай тарилгын худэлмэриие хангаха, ажахынуудта туһа хүргэхэ хэмжээ ябуулганууд дээрэ тогтоһон байна.

Иимэ онсо түгшүүрилтэй байдал эрид шууд хэмжээнүүдые удааруулан, хойшолуулангүй абаха гээшэ эгээл шухала зорилго болоно гэжэ абтаһан тогтоол соо сэхэ заагдаба. Апрелийн 10 болотор ажахынуудта хэрэгтэй запас частьнууд, техникэ, үтэгжүүлгэ, бурган үбһэ ногоонтой тэмсэхэ бодосуудболон бусад хэрэгтэй юумэнүүдые гүйсэд үгэхэ гэжэ шиидхэгдээ. Колхоз, совхозуудые хубилгахадаа, тарилгын талмай хороожо болохогүй гэжэ заагдаад, тэрэнэй түлөө гулваанар сэхэ харюусаха гээд һануулагдаба.

Худөө ажахыда хабаатай албан зургаануудта, тэрэ тоодо «Бурятнефтепродукты», «Бурятхлебопродукты» нэгэдэлнүүдтэ, Буркоопсоюзда, үлэнэн саг соо хэхэ худэлмэринь тодорхойлогдобо, тусхай даалгабаринууд үгтэбэ. Мүн хабарай тарилгада промышленна предприятинууд болон элдэб эмхинүүдые хабаадуулха хэмжээнүүд тогтоол дотор хараалагдаһан байна.

Хабарай тарилгын худэлмэри залан шууд хүтэлбэрилхын тула тусхай комиссии байгуулагдаа. Тэрэниие худөө ажахын министрэй нэгэдэхи орлогшо А. Я. Разуваев толгойлхо юм. Худөө ажахын министерствын, «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй, районой захиргаанай гулваанарай эрхилхэ ажал худэлмэри амяарлан тодорхойлогдожо үгтөө.

Министрнүүдэй Советдэй заседани дээрэ 1992 оной нэгэдэхи кварталай Буряадай ССР-эй бюджет бүридүүлхэ гурим баталагдаа, Республиканска бюджет олзо оршын талаар 388,8 миллион, гаргашын талаар 944,2 миллион түхэриг байхаар баталагдаба. Тиигэжэ аяар 555,4 миллион түхэриг хоорондын тоосоогоор Россин бюджедһээ нэмэжэ абаха баатай болоно гэжэ ойлгохо ёһотойбди. Тус асуудалаар республикын доотоодын хэрэгүүдэй министр С. Ф. Иванов, профсоюзуудай советдэй түрүүлэгшэ Н. А. Розанов, «Забайкалес» концернын түрүүлэгшэ В. Е. Тугутов, Транспортын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ Л. П. Табалаев, болон бусад өөһэдынгөө һанамжануудые хэлэжэ, республиканска бюджет бэхижүүлхэ, мүнгэ зөөриеэ зүбөөр, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ хэмжээнүүдые дурадхаһан байха юм.

Энэ заседани дээрэ Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советдэй II кварталай худэлмэриин түсэб баталагдаа.

Правительствын заседание хүтэлбэрилһэн Министрнүүдэй Советдэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов зүбшэгдэһэн асуудалнуудаар үгэ хэлэһэн байна.

«Георгиевский» совхоз Хорийн район соо эгээл томо ажахы гэжэ тоологдоно. Тус ажахын гурбан һүнэй фермэдэ 25 һаалишад эбтэй, эетэй худэлжэ байдаг юм. Һаалишадай дунда Мария Ширапова, Цымжит Гармаева, Альбина Корнилова гэгшэд жэл ерэхэ бүри ажахы соогоо түрүү һуури эзэлжэ ябадаг. Ажалай ветеран Альбина Александровна Ажалай Алдар Солын II, III-дахи шатын орденоор шагнагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: үнинэй һаалишан Альбина Александровна Корнилова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

АМЖАЛТААРНЬ БАЯСАМААР

Республика соогоо хонидые олоор үсхэбэрилдэг Борьёогой совхозой хонишод байгша ондо урда жэлнүүдэйхидэл адли хонин бүриһөө хурьга абажа, туйладаг амжалтаяа саашадань улам арьбадхажа шадаба. Тусхайлан хэлэбэл, эдэнэр мүнөө жэлдэ зуун эхэ хонин, эмэ зуһаг бүхэнһөө дунда зэргээр 100,8 хурьга абаад, түлжүүлжэ байна. Ажахын суута хонишод Сергей Цыдыпов, Гончикжаб Мункуев, Антонида Гындунова, Александр Рабдаев (Гаврон Лубсановичай хүбүүн), Валентина Мыдыгмаева, Виктор Гуржапов, Владимир Галсанов болон бусадай бригадануудзуун эхэ хонин бүриһөө 100, мүн дээшэшье хурьгадые абаһан габьяатай. Нёдондо жэлэй дүнгөөр зуун эхэ хонин бүриһөө 154,5 хурьга абажа түлжүүлһэн, республика соогоо нэрэ солоёо дуудуулһан Екатерина Доржиевна Чупышевагай хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд байгша ондо зуунай 126,4 хурьгадые абажа, ажахы дотороо дахинаа түрүүлбэ.

Тус ажахын хонишодой туйлаһан амжалтыень үндэрөөр сэгнэжэ, Зэдын районой захиргаанай гулваа Михаил Александрович Спасов тэдэнэрые халуунаар амаршалаад, саашадаа абаһан түл түрэсээ гарза хоролтогүйгөөр томо болгожо тушаахыень үрезһэн байха юм.

В.Ц. ДОРЖИЕВ.

«УГАЛЗА» УРИНА

Бүхэроссин соёлой жасын Буряадай отделенидэхи «Угалза» гэжэ үйлэдбэриин ба заһан шэнэдхэлгын предприяти буряад арадай урдань байһан гар урлал болон үйлэдбэрине эхилэн һэргээлгэдэ ба дасан дуганай барилгада, гоёон шэмэглэхэ ажалда горитойхон хубитаяа оруулна.

«Угалзын» дархашуулай гар бэлэгэй бүтээлнүүд Улаан-Үдэ, Москва хотонуудай магазинуудта, музейнүүдтэ табигдажа, түхэл маягааараа дабташагүй онсо хэлбэритэй байһаараа олондо мэдээжэ болохой. «Угалзын» филиалнууд Хориин, Сэлэнгын, Хэжэнгын, Бэшүүрэй аймагуудта эмхидхэгдэнхэй.

Уран бэлигтэн, дархашуул, һиилүүршэд! Үйлэдбэриеэ үргэдхэхын тулада таниие «Угалза» предприяти ажалда урина.

ТУЙЛАЛТАНУУД ТУХАЙ ХЭЛЭХЭНЬ ЭРТЭ

Захааминай районой совхозуудта түл абаха шухала кампани һүүлшынгээ шатада оробо. Районой зургаан ажахы энэ жэлдэ бүхыдөө 7,9 мянган хурьга абахаар хараалһан байгаа. Мүнөөдэрэй байдалынь хайшааб?

Харацайн совхоз 2350 эхэ хониннһоо 2000 хурьга, Михайловкын совхозой хонишод 2280 эхэ хониннһоо 2150, Хамнинн совхоз 1520-һоо 900, Дүтэлүүрэй совхоз 925-һаа 459, Цахирай совхоз 1520-һоо 1000 хурьга абаба. Иигэжэ район дотор бүхыдөө 4729 хурьгад томо болгогдожо байна. Хараалһан түсэбтөө хүрэхын тула үшөө 3171 хурьгад абтаха ёһотой болоно.

Харюусалгатай хаһын дүүрэтэр Захааминай хонин һүрэг эрхилэгшэд хараалһан зорилгодоо хүрэжэшье магадгүйл. Юуб гэхэдэ, районой олохон бригадануудтүл абалгадаа түгэс бэлэдхэлтэй хүрэжэ ерэһэн байгаа. Бүдүүн тэжээл, талха таряанай зүйл (Монголһоо асархатаяа хамта) түл абалга соо хүсэд хүрэхөөр бии юм. Гансал Дүтэлүүрэй совхозталха таряанай зүйлөөр ядалданхай.

Даб дээрэ энэ тэрэ хонишодой бригадануудай туйлалтануудтухай хэлэхэнь үшөөл эртэшэг ха. Эхэ хонидой зарим отарануудта энэ хэрэг хангалтагүйгөөр үнгэргэдэжэ байна. Эхэ хонидой хүсэ шадалынь тулюуршаг. Иимэ байдалай эхиниинь хаанаһааб гэбэл, үбһэ тэжээлэй дуталдаһанһаа, зунай үедэ хүсэ шадалыень нэмээжэ шадаагүй һаа, зооветмэргэжэлтэдэй, хонишодой зүгһөө анхаралай һуладаһанһаа эхитэй бшуу. Отарануудта дээгүүр илангаяа минеральна тэжээл-халаахай, шэлбүүһэн дуталдана. Эндэһээ нарай хурьгад хэр түргэнөөр тобиржохо болоноб? Абтаһан бүхы түл түрэсэ бүрин бүтэнөөр түлжүүлэгдэхэ байна гээшэ гү?

Иимэ байдалай хэды ушараашье һаань, хонишодто найдал бии. Түрүү хонишодой бригадануудИванЯньковой, Харацайн совхозһоо Баяр Гармаевай, Хамнинн совхозһоо Елена Норбоевагай даадаг коллективүүд урда мэтээр түл абалгаяа эмхитэйгээр үнгэргэжэ байна ха юм.

Ш. БАКШЕЕВ.

АУКЦИОНДО ХАБААДАЛСЫТ!

«Бурятмебель» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй спортын зал соо энэрхы сэдьхэлэй аукцион үнгэргэдэхэнь. Аукцион дээрэ «Жигули», «Москвич» автомашинануудхолодильник, хубсаһа оёхо, угааха машинануудүнгэтэ хэдэн телевизор, мебель, гэрэй хэрэгсэлнүүд, костюм, пальтогой бүдүүд, спортивна хубсаһан табигдахаар хараалагдана. Энэ аукциондо хабаадаһан хүнүүдэй хэниинь ехэ үнэ сэн хаяжа, дээрэ хэлэгдэһэн эд бараанай эзэниинь болохонь гээшэб?

— Аукцион дээрэ наймаалагдаһан эд бараанай мүнгэниинь республикын ветерануудай жасада оруулагдаха,—гэжэ дайнай, ажалай болон Совет Арминин ветерануудай республиканска советдэй түрүүлэгшэ М-Ж. Ц. Гармаев хөөрэбэ.

Улаан-Үдэ хотодо түрүүшынхиеэ үнгэргэгдэхэ аукционой хэмжээ ябуулгада «Бурятмебель», нарин сэмбын комбинадай, радио-телевизионно аппаратурануудай худалдаа наймаанай түбэй, авиационно заводой, гадар трикотаж хубсаһанай фабрикын болон бусад коллективүүд спонсорнууд боложо, республикын ветерануудай советдэ горитой ехэ туһаламжа үзүүлээ. Илангаяа дээрэ нэрлэгдэһэн предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд А. П. Шапиро, К. П. Альцман, В. С. Исаков болон бусад өөһэд өөһэдынгөө үйлэдбэриһөө олон зүйлнүүдые аукциондо асаржа табиха болонхой. Жэшээнь, «Бурятмебель» нэгэдэл «Журавушка» гэһэн зөөлэн мебельнүүдые, гэрэлтэй хэдэн шкафуудые наймаанда гаргаха юм.

Байгша оной апрелийн 4-дэ 11 часһаа эхилхэ аукциондо хабаадалсахыетнай уринабди.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

...ЛӨӨН БОЛОБО

...ой тайгые хам... ...ютагууд хоо... ...ан Хани бари... ...ан соо болобо. ...ацийн бури... ...от республика... ...оной ажахын ...хазаарнууд ...удай управле... ...льнигууд, нэ... ...гэдэлнүүдэй генеральна директорнүүд, корпораци, концернүүдэй хүтэлбэрилэгшэд энэ зүблөөнэй худэлмэридэ хабаадаһан байгаа.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советдэй Түрүүлэгшын орлогшо Е. А. Тарасюк оролто үгэ хэлэжэ, зүблөөе нээгээ. Республикын ой модоной ажахын министр А. Д. Голоушкин элидхэл хэжэ, үргэн зүбшэн хэлсэлгэ болоо.

Россин правительствын түлөөлэгшэ Е. Д. Черкасов, ой тайгые хамгаалха талаар Россин главна управленийн начальник В. Н. Сергиенко, Россин «Авиалесохрана» нэгэдэлэй генеральна директор А. Д. Андреев зүблөөнэй худэлмэридэ хабаадалсаһан байна.

Д. АМОГОЛОНОВ.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ

Хоёрдохи хуудаһанда. Россин Федерацийн Конституци ба Федеративна хэлсээн тухай Буряадай ССР-эй Верховно Советдэй сесси дээрэ Л. В. Потаповай хэһэн элидхэл.

«...худөөдэ барилга үргэнөөр хэхэнь бэрхэтэй» гэжэ инженер А. Анжилов тоолоно.

Уран бэлигтэн, дархашуул, һиилүүршэд уригдана. (1-дэхи хуудаһанда).

Гурбадахи хуудаһанда. Театрнуудай уласхоорондын үдэртэ.

Ч. Гуруев: «Намайгаа театрни уряална»

Буряад драмын театрта шэнэ зүжэг табигдахань. М. Жапхандаев тухай очерк.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Уран зурааша И. Алтаевай зураг, бүтээлнүүдэй выставкэ тухай.

Зуһаландаа газарай эдеэ ургуулдаг дүй дуршэлтэй хүнүүд зүбшөөл, заабари үгэнэ.

ХУУЛИ ЁҺОТО ГҮРЭН БАЙГУУЛХА

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

РСФСР-эй Арадай депутадуудай 1 съезд федеративна харилсаануудые хүгжөөхэ шухала байһанда анхарал хандуулаа һэн. Энэ асуудалаар Федеративна Хэлсээн тухай РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй 1990 оной июлиин 17-ной тогтоол баталагдаһан байна. Тэрэ тогтоол Хэлсээе зохёон бэлдэлгын гол шатануудые хараалһан юм. Тодорхойлбол, Федерациин Советые бүридүүлгэ; Россин Федерациин гүрэн түрын байгууламжын гол ёһонуудые зохёон бэлдэлгэ болон зүбшэлгэ; Россин Федерациин гүрэн түрын байгууламжын үндэһэн гол ёһонууд тухай Декларацие баталан абалга; Федеративна хэлсээе зохёон бүридүүлгэ болон баталалга; хуули ёһонуудые баталагдан абтаһан Федеративна Хэлсээнтэй зохилдуулга гэхэ мэтэ болоно.

РСФСР-эй Арадай депутадуудай 3-дахи (ээлжээтэ бэшэ) съезд «РСФСР-эй национально-гүрэнэй байгууламжын үндэһэн шухала гол ёһонууд (Федеративна Хэлсээн) тухай» асуудал зүбшэн хэлсэжэ, съездын редакционно комиссиин бэлдэһэн 1991 оной апрелиин 6-най зохихо тогтоолые үндэһэ һуури болгон абаа һэн.

РСФСР-эй Арадай депутадуудай съезд дээрэ оруулһан дурадхал, заһабаринуудые хараада абан, тиихэ зуураа РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республикануудай Верховно Советүүдтэй, национальна автономинуудай арадай депутадуудай Советүүдтэй, арадай депутадуудай хиарай, областной Советүүдэй зүбшэн, Федеративна хэлсээнэй проектые нэмэжэ тодорхойлхо болон Федеративна Хэлсээе гар табижа баталалгада бэлдэхэ гэжэ РСФСР-эй Верховно Советтэ болон РСФСР-эй Федерациин Советтэ даалгадаа һэн.

Россин Федерациин бүхы субъектнүүдтэ Федеративна Хэлсээнэй текст эльгээгдэжэ, Федерациин бүхы субъектнүүдэй түлөөлэгшэдһөө хүдэлмэриин бүлэгүүд эмхидхэгдэһэн байна. Проект түбэй болон нютагай хэблэлдэ толилогдоо. Федеративна Хэлсээе уридшалан һайшаахаа болон тэрээндэ гар табижа, баталхын тула бүрин эрхэтэ делегацинуудай бүридэл тухай дурадхалнууд газар газарһаа ороо. Эсэсэй вариантдань РСФСР-эй гүрэнэй-территориальна нэгэн бүхэлие болон таһаршагүйе хангаха, дээрэһээ доошонь эрхэ түлөөлэлгэнүүдые сахиха онол арганууд хараалагдаһан байна.

Гэбэшье Федеративна Хэлсээндэ дурагүйлхэгшэд хэзээдэшье байгаа юм. Харин нутчинин һүүлээр Федеративна хэлсээн хэрэггүй гэһэн һанамжанууд Москвада бүри олошороо һэн. Проектые саашадань бэлдэхэ хүдэлмэри зогсоогдоһон байгаа.

Федеративна Хэлсээндэ манай хандаса ямар байгааб?

1991 оной апрель һарада Верховно Совёдэй сесси дээрэ «Союзна болон Федеративна шэнэ Хэлсээнүүдэй проектнууд тухай» асуудалые хаража үзөөд, Федеративна Хэлсээнэй үндэһэ һуури дээрэ Россин Федерациин бүрин эрхэтэ субъект байха гэһэн Буряадай ССР-эй хүсэл һаналые гэршэлээ һэмди. Хэлсээнэй проектдэ арадай депутадуудай хэһэн ажаглалта, дурадхалнууд согсологдоод, РСФСР-эй Верховно Советтэ эльгээгдээ.

1991 оной октябрь соо республикын Верховно Советэй VI сесси дээрэ Федеративна Хэлсээнэй проект дахин зүбшэн хэлсэгдээд, гол түлэбөрөө һайшаагдаһан, бүрин эрхэтэ, бэеэ даанхай, демократическа болон хуули ёһото гүрэн байха гэһэн Россин Федерациин хүсэл эрмэлзэл дэмжэн һайшаагдаһан, РСФСР-тэ ородог республикануудай, Федеративна туе. Хэлсээнэй хүсэндөө байха бүхы үе сагта, федерациһаа гарахагүй гэһэн политическэ мэдүүлгэдэ манай республикын хабаадалга гэршэлэн баталагдаһан байна. Тиимэ болохолоороо бидэ ходоодоо Федеративна Хэлсээнэй түлөө байгаабди!

Хүндэтэ депутадууд! Республикануудай хүтэлбэрилэгшэдэй уридшалан һайшааһан Федеративна Хэлсээн танда хубаагданхай. Тэрэ бүхыдөө хангалтатай һайн шэнгеэр үзэгдэнэ. РСФСР-эй Верховно Советэй Национальностынуудай Советтэ тэрэниие бэлдэлгын үедэ республикануудай, гүрэн түрэ шэнжэлдэг эрдэмтэдэй, засагай ба хүтэлбэрилгын зургаануудай түлөөлэгшэдэй олон тоото ажагдалта, дурадхалнууд хараада абтаа һэн. Гол шухала зарим зүйлнүүдэйнгээ талаар тус Хэлсээн урда тэнь республикануудта хаража үзэхөөр дурадхагдаһан, засагай федеральна зургаануудтай эрхэ түлөөлэлгэнүүдээ амяарлаха тухай хэлсээнэй проектһээ горитой ехэ илгаатай.

Нэгэдэхеэр, документын гаршагынь хубилгагданхай. Миил зүблэжэ тааралдаһан бэшэ, харин хэлсэжэ зохилдоһон удхатай бшуу. Хэлсээнэй түхэл янза эдэ харилсаануудай шанараараа шэнэ шэнжые болон бүри үндэр хэмжээ шатые харуулна бшуу. Хэлсээнэй оролто хубида республикануудай гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларацинуудай дурдагдаһаниинь тон шухала, тиихэдээ республикануудай гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга бодото дээрээ мэдэрэгдэнэ ха юм.

Хоёрдохёор, субъектнүүд тухай асуудал хэлсээн дотор зүбөөр шидхэгдэнхэй. Хэлсээнэй харилсаануудай субъектээр республикануудай, областынуудай, хизаарнуудай мэдэрэгдэһэн хараа бодолдо орходоо, тус документ дотор гансал республиканууд тухай хэлэгдэнэ. Энээгээр тэдэнэй онсо статус, Россин национально-гүрэнэй байгууламжада тэдэнэй дүүргэдэг гол үүргэ тусгаар тэмдэглэгдэнэ бшуу.

Гурбадахяар, шухала хэдэ хэдэн зүйлнүүдэй таллаар засагай федеральна зургаануудай эрхэ түлөөлэлгэнүүд бага болгогдоо. Жэшээнь, хамтын мэдэлэй асуудалнуудаар федеральна зургаанууд хуули ёһоной үндэһэ һууринуудые, хуулинуудые болсн кодекснуудые баталдаг гэжэ хуушанай хэлсээн соо хараалагдаһан байгаа һаа, тус хэлсээн соо имагтал хуули ёһоной үндэһэ һууринууд тухай хэлэгдэнэ, бусад хуулинуудые республиканууд өөһэдөө баталан абаха болохо.

Дүрбэдэхеэр, тус хэлсээн дотор, хуушанай хэлсээндэ орходоо, республикануудай онсо мэдэлдэ ородог эрхэ түлөөлэлгэнүүдэй список оруулагдаагүй. Эдэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдые тоолоходо, зарим тэды удхатай байһан юм ааб даа, энэ ушараар республикануудта эдэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдэй байһаниинь зарим тэдыгээр баталагдаһан байна бшуу. Гэбэшье федеральна зургаануудай онсо тусгаар эрхэ түлөөлэлгэнүүдэй тоодо баталагдаагүй, хамтын мэдэлэй хубида оруулагдаагүй бүхы зүйлнүүдые республикануудай мэдэлдэ үгэхэ тухай Хэлсээнэй хараа бодол урдынхиһаа зүб байна. Тиигэжэ өөрын Конституци баталан абаһанай аша туһаар өөрынгөө эрхэ түлөөлэлгэнүүдэй хэмжээе тодорхойлхо, гүрэнэй засагай элдэб зургаануудай дунда тэдэниие хубаарилха арга боломжо республикануудта үгтэнэ гээшэ.

Россин Федерациин бүридэлдэ ородог республикануудай хүтэлбэрилэгшэдэй тус Хэлсээе уридшалан һайшаахаар бүхы үндэһэ һуури олгоһон бусадшье һайн таланууд тэрээндэ бии.

Гэхэ зуура Хэлсээнэй зарим зүйлнүүд зарим тэдыгээр хинан заһабарилагдаха, зүбшэн хэлсэгдэхэ ёһотой.

1. Федеративна Хэлсээнэй нэрэ гаршагые хубилгаха хэрэгтэй. Россин национально-гүрэнэй байгууламжа тухай болон Россин Федерациин гүрэнэй засагай федеральна зургаануудай болон Россин Федерациин бүридэлдэ ородог республикануудай хоорондо мэдэлые болон эрхэ түлөөлэлгэнүүдые амяарлаха тухай Федеративна Хэлсээн гэжэ тэрэниие нэрлэхэ.

II. Россин Федерациин гүрэнэй байгууламжын үндэһэн шухала гол ёһонууд болон тэрэнэй субъектнүүдэй статус тухай статьянуудаар Федеративна Хэлсээе нэмээхэ.

III. Тус Хэлсээн соо, хуушан хэлсээнтэй тэрэниие сасуулхада, республикануудай байгаалиин баялигууд тушаа федеральна зургаануудай нугархай бэшэ хараа бодол һураггүй хубилгадаа. Жэшээнь, Хэлсээнэй 3-дахи статьягай 3-дахи хубида «Россин Федерациин гүрэнэй засагай федеральна зургаануудай болон Россин Федерациин бүридэлдэ ородог республикануудай гүрэнэй засагай органуудай хоорондохи хэлсээгээр федеральна байгаалиин баялигуудай статус тодорхойлогдодог» гэжэ хэлэгдэнэ. Гэхэтэй хамта асуудалые энэ мэтээр шидхэлгэ хадаа байгаалиин баялигуудай республикануудай онсо тусгаар зөөридэ байха гэжэ хараалһан, республикануудай Бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларацинуудай зүйлнүүдтэй зохилдоно гэхын аргагүй. Харин Хэлсээн соо ямаршьеб федеральна баялигууд тухай (республикануудай баялигуудһаа абтажа бүридүүлэгдэһэн байгаа юм гү) хэлэгдэнэ, тэдэниие ашаглалгын гурим имагтал республикануудай хуулинуудаар бэшэ, харин Россин Федерациин хуули ёһоной үндэһэ һууринуудаар гуримшуулагдаха гэжэ хэлэгдэнэ. (Хэлсээнэй 3-дахи статьягай 3-дахи хуби). Энэ асуудалые тодоходоод, байгаалиин баялигуудай республикануудай онсо тусгаар зөөридэ байжа, нинтэ-федеральна зорилгоор имагтал хэлсээнэй үндэһэ һуури дээрэ ашаглагдажа байхаар тэрэниие гуримшуулха хэрэгтэй.

IV. Хэлсээн дотор республикануудай бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларацинууд мэдэрэгдэнэ, энээгээр тэдэ бүрин эрхэтэ гүрэнүүд гэжэ мэдэрэгдэнэ гээшэ. Гэхэ зуура Хэлсээнэй текст соо Россин национально-гүрэнэй байгууламжын шэнжэ шанарые болон Россин Федерациин бүридэлдэ байһан бүрин эрхэтэ гүрэнүүд гэжэ республикануудай үүргые зааха хэрэгтэй байгаа.

V. Хэлсээн соо засагай федеральна зургаануудай онсо тусгаар мэдэл тухай асуудал тодорхойгоор шидхэгдэнхэй. Хамтын мэдэлэй асуудалнууд гэбэл, тэдэ миил юрэнхыгөөр заагданхай. Жэшээнь, 2-дохи статьягай «б» пунктын ёһоор, хамтын мэдэлэй асуудалнуудта «хүнэй ба эрхэтэнэй эрхэ сүлөөнүүдые хамгаалгые, хуули ёһото байдал, гуримые, нинтын аюулгүйн байдалые хангалгые» оруулна. Энэ талаар ямар асуудалнуудыень федеральна зургаанууд, ямарыень республикануудай засагай зургаанууд шидхэдэг юм гэжэ энэ найруулгаһаа огто ойлгогдоногүй. Тиимэһээ 2-дохи статьягай 4-дэхи хубида «хамтын мэдэлэй талаар эрхэ түлөөлэлгэнүүдые тодорхойгоор амяарлалга засагай федеральна зургаануудай болон республикануудай хоорондохи тусхай хэлсээнүүд соо бэлүүлэгдэдэг» гэжэ бэшэхэ хэрэгтэй байгаа.

VI. Хэлсээнэй 1-дэхи хубиин 5-дахи статьягай найруулга нилээд һэжэглэмээр. Тэрэнэй ёһоор «Россин Федерациин бүридэлдэ ородог республикада Россин Федерациин федеральна хуулинууд болон бусад актнуудые республикын засагай зургаанууд Россин Федерациин хуули ёһоор тодорхойлогдоһон гуримаар гүйсэдхэдэг» гэжэ хэлээтэй. «Федеральна хуулинуудые республикануудай бэелүүлхэ гуримые энэ мэтэшэлэн «яг хатуугаар» хубаарилан тодорхойлхо ябадал доодо шатада хуули ёһо гүйсэдхэлгые ёһын тэды болгожо магад, бодото дээрэ хуули ёһо гүйсэдхэлгэ олон ондоогоор, нютагай илгаануудые хараада абан, хэгдэдэг юм. Энээнине хараада абан, хэлсээнэй 1-дэхи хубиин 5-дахи статьяе бүхыдэнь хуряажа абабал, дээрэ.

Федеративна тус Хэлсээндэ оруулагдаһан бүхы ажаглалта, дурадхалнуудые хараада абан, тэрэниие баталжа, манай албанай делегацида тэрээн доро гараа табихые даалгажа болохо гэжэ тоолонобди.

Федеративна Хэлсээе баталхадаа, федеративна харилсаануудай субъектнүүд хоёр талын хэлсээнүүдые баталха эрхээе тэрэ зандань үлөөхэ. Жэшээнь, манай республика Гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларацитай зохилдуулан, республикын социально-экономическа гээгдэлые усадхаха хэмжээнүүдэй, БАМ-ай оршондохи нютагуудые хүгжөөлгын асуудалиуудай, Байгалые хамгаалгын болон ниитэ экологиин, гадаадын экономическа харилсаануудай хүгжэлтэдэ республикын эрхэ түлөөлэлгэнүүдэй болон нормативуудай талаар Россин Федерацитай хоёр талын экономическа хэлсээ баталалгые туйлаха гэжэ ороддохо.

Иимэ һэдэлгэ бидэ хэһэн байнабди. Политическэ ба хуули ёһоной документ болохо Федеративна Хэлсээнэй хажуугаар экономикын талаар Россин Федерацитай хэлсээтэ харилсаануудые баталха ёһотойбди гэжэ тоолоно. Россин Федерациин ба Буряадай ССР-эй хоорондохи экономическа харилсаанууд тухай хэлсээнэй проект таанадта хубаагданхай. Тэрэнэй гол удхань юун бэ гэхэдэ, манай республикада экономикын талаар бэеэ даанги байдал хэрэгтэй. Республикын болон өлдэб продукци үйлэдбэрилэгшэдэй аша туһые хараада абан, ажахын ашаг үрэтэй гү, али ашаг үрэгүй холбоонууд тухай, социально-экономическа хүгжэлтын хэрэгтэй гү, али хэрэггүй байһан тухай асуудал өөһэдөө шидхэхэ дуратайбди.

Россин Федераци дотор гүрэнэй зөөриие хизаарлан хубаарилжа байһан эрхэ байдалда хэлсээнэй ёһоор Россин Федерацида дамжуулан үгтэһэн хубиһаань бэшэ гүрэнэй бүхы зөөри республикын мэдэлдэ байха ёһотой гэһэн гол ёһо бидэ баталха хүсэлтэйбди. Хамтын мэдэлдэ байһан предприятинууд мүн лэ хэлсээнэй эшэ үндэһэн дээрэ бэеэ тодорхойлхо зэргэтэй.

Хүндэтэ арадай депутадууд!

Хэлсээнэй түүхэ тухай хэлэнгүй байхын аргагүй. Россин Федерациин Верховно Советэй Президиумэй энэ асуудалаар шидхэбэри абажа, тэрэниие хаража үзэхыемнай бидэндэ дурадхаһан хадань, тус документ тушаа һанамжаяа хэлэнгүй байха аргагүй байгаабди. Хэлсээнэй проект бидэндэ тааранагүй, юуб гэхэдэ, гүрэнэй бүрин эрхэтэ байдал тухай Декларацида болон нормативна бусад документнүүдтэ тааранагүй гэһэн нэгэ адли һанал Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Президиум баримталаа. Тиин Конституционно комиссиин харюусалгата секретарь О. Г. Румянцевай мэдэлгэйда ерэһэн дээрэһээ энэ асуудал сессиин үзэмжэдэ табяа һэмди. Манай бүрин эрхэтэ республикын даажа абамаар бэшэ удхатай зарим хубинуудынь арсалдаатай байгаа һэн. Гадна дээрэһээ эльгээгдэһэн энэ документые «бүхы дээрэньшье» дэмжээ һаамнай, Россин Федерациин парламент тэрэнэй бүхы хубинуудые болон статьянуудые (тэрэ тоодо Буряадай ССР-тэ һайшаагдаагүй хубинуудыень) хуулита болгожо магадгүй гэжэ маргамаар байгаа. Гадна Федерациин бүхы бэшэ, харин олонхи гэшүүдэй дэмжээ һаань, иимэ шиидхэбэри абтажа болохо байна ха юм.

Һүүлдэнь мэдэхэдэмнай, национально-гүрэнэй байгуулалтын ба үндэһэ яһатанай хоорондохи харилсаануудай талаар комиссиншье, Россин Федерациин Верховно Советэй Национальностынуудай Советэйшье дэмжээгүй документ манай сессиин үзэмжэдэ табиһан байгаа.

Манай сесси дээрэ үгэ хэлэһэн Конституционно комиссиин секретарь О. Г. Румянцевай энэ асуудал тайлбарилаагүй байһаниинь халагламаар. Харин депутадууд тэрэнэй мэдээсэлнүүдые этигэл найдалтайгаар үгтаһан байна. Эдэ бүгэдэ Верховно Советэй сессиин хүдэлмэриие улам орёо болгоо һэн. Буряадай ССР-эй Верховно Совет Хэлсээнэй проектдэ һайнаар хандана гэжэ олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ дуулгахаяа тэрэ мүн лэ яараһан байна. Харин манай Верховно Совет горитойхон арсалдаанай һүүлээр энэ асуудал зүбшэн хэлсэхэгүйбди гэһэн шиидхэбэри абаһан байна. Тиин мүнөө хэлсээе бэшэ, харин федеративна договорые зүбшэн хэлсэхэ хэрэгтэй болохо. Энэмнай тад ондоо асуудал гэшэ. Хэлсээн манай республикада тааранагүй гэжэ мэдэрээд, манай Президиумэй гэшүүд, мүн баһа би эхинһээнь хойшо иимэ дурадхал оруулһан байгаабди. Мүнөөшье би һанамжаяа баримталһан зандааб. Национальна асуудалнуудые, энэ ушарта Буряад ороной бүрин эрхэдэ хабаатай асуудалые ёһын тэдыдэ дуугаа үгэлгөөр шиидхэжэ болохогүй гэжэ тоолоноб.

Сессиин үедэ зохёон найруулагдаһан гү, али муугаар бэлдэгдэһэн орёо асуудалнууд хүсэд шиидхэгдэнгүй үлэнэ, үгышье һаа, тэдэн тушаа буруу шиидхэбэринүүд абтана гэһэн тобшолол хэхээр байна.

Экономикын мүнөө үеын хүшэр хүндэ байдалда үндэһэ яһатанай бэе бэеэ ойлгоһон ушар нэгэн доро бутаран һалажа магадгүй. Үндэһэ яһатанай хоорондохи хёмороон ямар хойшолонтой байдаг бэ гэжэ мэдэнэбди. Буряадуудташье, бусад арадуудташье тэрэ аша туһатай байхагүй.

Гүрэнэй хуули ёһото лаб найдал үндэһэн арадта хэрэгтэй. Тиихэдэ буряадууд, ортонгууд үлүү һайн байдалтай байха гэжэ ойлгоһоной хэрэггүй. Гансал политическэ ажабайдалда адли эрхэ байдал байгуулагдаха болоно. Лаб найдамтай ямар юумэн байха гээшэб?

1. Республикын Советһээ ба Национальностынуудай Советһээ бүридэһэн Верховно Советтэ хоёр палататай бүридхэл байгуулха дурадхал зүб гэжэ һанагдана. Теэд энэ зарлалай үедэ нэгэ палататай парламентда арадай депутадууд һунгагдаһан байна. Тиимэһээ һунгалта тухай хуулиие хубилгангүйгөөр, шэнэ һунгалтануудые үнгэргэнгүйгөөр энэ асуудал шиидхэхын аргагүй. Гэбэшье манай республикын шэнэ Конституциин проект бэлдэхэлгын үедэ энэ дурадхалые бэлүүлхэ талаар даабари ажалай бүлэгтэ үгэжэ болохо байна.

2. Һунгалтын гурим нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй. Юрын округуудайхида орходоо үсөөхэн һунгагшадтай һунгуулиин национальна округууд тухай болон бусад асуудалнууд тухай бодомжолжо үзэхэ хэрэгтэй. Энэ асуудалаар танай һанамжа шагнаха дуран хүрэнэ.

3. Үндэһэ яһатанай бэеэ даагаад хүтэлбэрилхэ зургаануудай — ортонгуудай хүдөөгэй Советүүдэй гэхэ мэтэ гурим хүгжөөхэ.

Манай республикын Верховно Советэй национальна политикын ба үндэһэ яһатанай хоорондохи харилсаануудай талаар комиссиин, Россин Федерациин Верховно Советэй Национальностынуудай Советэйшье дэмжээгүй документ манай сессиин үзэмжэдэ табиһан байгаа.

Манай сесси дээрэ үгэ хэлэһэн Конституционно комиссиин секретарь О. Г. Румянцевай энэ асуудал тайлбарилаагүй байһаниинь халагламаар. Харин депутадууд тэрэнэй мэдээсэлнүүдые этигэл найдалтайгаар үгтаһан байна. Эдэ бүгэдэ Верховно Советэй сессиин хүдэлмэриие улам орёо болгоо һэн. Буряадай ССР-эй Верховно Совет Хэлсээнэй проектдэ һайнаар хандана гэжэ олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ дуулгахаяа тэрэ мүн лэ яараһан байна. Харин манай Верховно Совет горитойхон арсалдаанай һүүлээр энэ асуудал зүбшэн хэлсэхэгүйбди гэһэн шиидхэбэри абаһан байна. Тиин мүнөө хэлсээе бэшэ, харин федеративна договорые зүбшэн хэлсэхэ хэрэгтэй болохо. Энэмнай тад ондоо асуудал гэшэ. Хэлсээн манай республикада тааранагүй гэжэ мэдэрээд, манай Президиумэй гэшүүд, мүн баһа би эхинһээнь хойшо иимэ дурадхал оруулһан байгаабди. Мүнөөшье би һанамжаяа баримталһан зандааб. Национальна асуудалнуудые, энэ ушарта Буряад ороной бүрин эрхэдэ хабаатай асуудалые ёһын тэдыдэ дуугаа үгэлгөөр шиидхэжэ болохогүй гэжэ тоолоноб.

Сессиин үедэ зохёон найруулагдаһан гү, али муугаар бэлдэгдэһэн орёо асуудалнууд хүсэд шиидхэгдэнгүй үлэнэ, үгышье һаа, тэдэн тушаа буруу шиидхэбэринүүд абтана гэһэн тобшолол хэхээр байна.

Экономикын мүнөө үеын хүшэр хүндэ байдалда үндэһэ яһатанай бэе бэеэ ойлгоһон ушар нэгэн доро бутаран һалажа магадгүй. Үндэһэ яһатанай хоорондохи хёмороон ямар хойшолонтой байдаг бэ гэжэ мэдэнэбди. Буряадуудташье, бусад арадуудташье тэрэ аша туһатай байхагүй.

Гүрэнэй хуули ёһото лаб найдал үндэһэн арадта хэрэгтэй. Тиихэдэ буряадууд, ортонгууд үлүү һайн байдалтай байха гэжэ ойлгоһоной хэрэггүй. Гансал политическэ ажабайдалда адли эрхэ байдал байгуулагдаха болоно. Лаб найдамтай ямар юумэн байха гээшэб?

1. Республикын Советһээ ба Национальностынуудай Советһээ бүридэһэн Верховно Советтэ хоёр палататай бүридхэл байгуулха дурадхал зүб гэжэ һанагдана. Теэд энэ зарлалай үедэ нэгэ палататай парламентда арадай депутадууд һунгагдаһан байна. Тиимэһээ һунгалта тухай хуулиие хубилгангүйгөөр, шэнэ һунгалтануудые үнгэргэнгүйгөөр энэ асуудал шиидхэхын аргагүй. Гэбэшье манай республикын шэнэ Конституциин проект бэлдэхэлгын үедэ энэ дурадхалые бэлүүлхэ талаар даабари ажалай бүлэгтэ үгэжэ болохо байна.

2. Һунгалтын гурим нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй. Юрын округуудайхида орходоо үсөөхэн һунгагшадтай һунгуулиин национальна округууд тухай болон бусад асуудалнууд тухай бодомжолжо үзэхэ хэрэгтэй. Энэ асуудалаар танай һанамжа шагнаха дуран хүрэнэ.

3. Үндэһэ яһатанай бэеэ даагаад хүтэлбэрилхэ зургаануудай — ортонгуудай хүдөөгэй Советүүдэй гэхэ мэтэ гурим хүгжөөхэ.

Манай республикын Верховно Советэй национальна политикын ба үндэһэ яһатанай хоорондохи харилсаануудай талаар комиссиншье, Россин Федерациин Верховно Советэй Национальностынуудай Советэйшье дэмжээгүй документ манай сессиин үзэмжэдэ табиһан байгаа.

Манай сесси дээрэ үгэ хэлэһэн Конституционно комиссиин секретарь О. Г. Румянцевай энэ асуудал тайлбарилаагүй байһаниинь халагламаар. Харин депутадууд тэрэнэй мэдээсэлнүүдые этигэл найдалтайгаар үгтаһан байна. Эдэ бүгэдэ Верховно Советэй сессиин хүдэлмэриие улам орёо болгоо һэн. Буряадай ССР-эй Верховно Совет Хэлсээнэй проектдэ һайнаар хандана гэжэ олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ дуулгахаяа тэрэ мүн лэ яараһан байна. Харин манай Верховно Совет горитойхон арсалдаанай һүүлээр энэ асуудал зүбшэн хэлсэхэгүйбди гэһэн шиидхэбэри абаһан байна. Тиин мүнөө хэлсээе бэшэ, харин федеративна договорые зүбшэн хэлсэхэ хэрэгтэй болохо. Энэмнай тад ондоо асуудал гэшэ. Хэлсээн манай республикада тааранагүй гэжэ мэдэрээд, манай Президиумэй гэшүүд, мүн баһа би эхинһээнь хойшо иимэ дурадхал оруулһан байгаабди. Мүнөөшье би һанамжаяа баримталһан зандааб. Национальна асуудалнуудые, энэ ушарта Буряад ороной бүрин эрхэдэ хабаатай асуудалые ёһын тэдыдэ дуугаа үгэлгөөр шиидхэжэ болохогүй гэжэ тоолоноб.

Сессиин үедэ зохёон найруулагдаһан гү, али муугаар бэлдэгдэһэн орёо асуудалнууд хүсэд шиидхэгдэнгүй үлэнэ, үгышье һаа, тэдэн тушаа буруу шиидхэбэринүүд абтана гэһэн тобшолол хэхээр байна.

Экономикын мүнөө үеын хүшэр хүндэ байдалда үндэһэ яһатанай бэе бэеэ ойлгоһон ушар нэгэн доро бутаран һалажа магадгүй. Үндэһэ яһатанай хоорондохи хёмороон ямар хойшолонтой байдаг бэ гэжэ мэдэнэбди. Буряадуудташье, бусад арадуудташье тэрэ аша туһатай байхагүй.

Гүрэнэй хуули ёһото лаб найдал үндэһэн арадта хэрэгтэй. Тиихэдэ буряадууд, ортонгууд үлүү һайн байдалтай байха гэжэ ойлгоһоной хэрэггүй. Гансал политическэ ажабайдалда адли эрхэ байдал байгуулагдаха болоно. Лаб найдамтай ямар юумэн байха гээшэб?

1. Республикын Советһээ ба Национальностынуудай Советһээ бүридэһэн Верховно Советтэ хоёр палататай бүридхэл байгуулха дурадхал зүб гэжэ һанагдана. Теэд энэ зарлалай үедэ нэгэ палататай парламентда арадай депутадууд һунгагдаһан байна. Тиимэһээ һунгалта тухай хуулиие хубилгангүйгөөр, шэнэ һунгалтануудые үнгэргэнгүйгөөр энэ асуудал шиидхэхын аргагүй. Гэбэшье манай республикын шэнэ Конституциин проект бэлдэхэлгын үедэ энэ дурадхалые бэлүүлхэ талаар даабари ажалай бүлэгтэ үгэжэ болохо байна.

2. Һунгалтын гурим нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй. Юрын округуудайхида орходоо үсөөхэн һунгагшадтай һунгуулиин национальна округууд тухай болон бусад асуудалнууд тухай бодомжолжо үзэхэ хэрэгтэй. Энэ асуудалаар танай һанамжа шагнаха дуран хүрэнэ.

3. Үндэһэ яһатанай бэеэ даагаад хүтэлбэрилхэ зургаануудай — ортонгуудай хүдөөгэй Советүүдэй гэхэ мэтэ гурим хүгжөөхэ.

Манай республикын Верховно Советэй национальна политикын ба үндэһэ яһатанай хоорондохи харилсаануудай талаар комиссиншье, Россин Федерациин Верховно Советэй Национальностынуудай Советэйшье дэмжээгүй документ манай сессиин үзэмжэдэ табиһан байгаа.

Манай сесси дээрэ үгэ хэлэһэн Конституционно комиссиин секретарь О. Г. Румянцевай энэ асуудал тайлбарилаагүй байһаниинь халагламаар. Харин депутадууд тэрэнэй мэдээсэлнүүдые этигэл найдалтайгаар үгтаһан байна. Эдэ бүгэдэ Верховно Советэй сессиин хүдэлмэриие улам орёо болгоо һэн. Буряадай ССР-эй Верховно Совет Хэлсээнэй проектдэ һайнаар хандана гэжэ олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд, түмэр сорго хоолойнууд гэхэ мэтэ олдохонь иланганяа бэрхэтэй байгаа.

Иимэ эрхэ байдалда барилгын хоморой зүйлнүүдые хэлсээнэй сэнгээр, ондоо юумээр андалдажа биржэнээ абаха баатай бологдоо. Санагын, Далахайн, Ёнгорбойн, Сагаан-Мориной совхозууд гол түлэб бартериэ андалдаагаар лэ хирпиисэ, цемент, шифер, соихын шэл гэхэ мэтые абажа, барилга болгоо, РСФСР-эй Федеративна байгуулалта тухай бүлэгэй дүримүүдтэй зохилдуулаа.

Һанаар болохо VI съездын зүблэхэ зүйлдэ, «Россин Федерациин Конституци тухай» асуудал оруулагдаа. Энэ съезддэ бэлэдхэлэй үедэ 1992 оной мартын 1-нэй байдалаар хубилагдаһан, нэмэгдэһэн проект манай сессиин үзэмжэдэ табигдаба.

Бүхыдэнь хэлэхэдэ, тус проект һайшааһан сэгнэлтэдэ хүртэнэ. Совет үеын урдахи Конституциинуудта орходоо, шэнэ Үндэһэн Хуули үзэл сурталай, политическэ заабаринуудһаа, түүхын хуудаһанууднаа «сэбэрлэгдэнхэй». Энэ хадаа эли тодо, бодото хуули ёһоной документ болоно. Конституциин гол удхадань эрхэтэнэй общество, хуули ёһото гүрэн, политическэ олон ондоо һанамжа, засаг хубаалга гэхэ мэтын хүн зондо үнэтэй сэнтэй мэдээсэлнүүд оруулагданхай. Имагтал энэнь Россин Конституцида ерээдүйн ута наһа үгэнэ.

Проект соо хараалагдаһан хүнэй, эрхэтэдэй үргэн ехэ эрхэнүүд болон сүлөөнүүдые тэмдэглэхэ шухала. Энэнь Россин шэнэ Конституциин демократическа удхые гэршэлнэ.

Россин Федерациин Конституциин проект соо бидэниие үшөө юун ханганагүйб?

«Федеративна байгуулалта» гэһэн бүлэгтэ онсо тогтохо хүсэлтэйб.

1. Россин Конституциин урдахи проектнүүдтэ орходоо, дурадхагдаһан энэ проект соо Россин федеративна байгуулалтые зохидоор тааруулха талаар тодорхой алхамууд хэгдээ. Жэшээлхэдэ, хизаар болон областынуудые өөр өөрыгөө хүтэлбэрилхэ нютагай гурим хазагайруулха, таһаржа амяараа болохо ябадал шангадхаха ушарнууд болохо бодолһоо проект зохёогшодой арсаһаниинь һайшаалтай. Гэхэтэй хамта проект соо үндэһэ яһанай эрхэ нүхэсэлнүүдые сэгнээгүй ушар бии. Федерациин гол субъект болохо республикануудай онсо үүргэ илган харуулагдаагүй. 1973 оной РСФСР-эй Конституци соо Россин Федерациин субъектнүүд гэжэ тоологдоһон автономито округууд энэ проект соо огто нэрлэгдээгүй байна. Харин (проектын 78-дахи статья) тэдэ өөһэдыгөө хүтэлбэрилдэг нютагай ниитын нэгэдэл гээд харагдана. Хойтой зүгэй арадуудай зүгһөө энэ шангаар шүүмжэлэгдэхэ, усадхагдаха байха гээд һанаиаб.

2. Үндэһэн соёлой амяараа хүгжэлгын асуудалнууд энэ проект соо оруулагдаагүй байха юм. Үнэн дээрээ энэмнай үндэһэ яһанай үндэһэ һуури дээрэ захиргаанай-территориальна шэнэ эмхи байгуулангүй, үндэһэ яһатанай хэлэ бэшэг, соёл хүгжөөхэ болон энэ тэрэ арадуудта хабаатай бусадшье эрилтэнүүдые шиидхэхэ арга олгохо байна. Энээнһээ уламжалан, Конституциин проект соо энэ асуудал оруулха, тэрэниие бэелүүлхэ зүйлнүүдые элирүүлхэ байгаа гээд һанагдана (үндэһэн) һургуулинуудые, газетэнүүдые, журналнуудые, телевиденидэ, радиодо үндэһэ яһанай хэлэ хэрэглэхэ гэхэ мэтэ).

9. Проектые 82-дохи статьяда заһабари оруулхаар. Энээн соо России Федерациин бүридэлдэ ородог республикануудай гол шухала байгаалиин баялигые абаха тухай хэлээтэй. Энээнэй урдаһаа бүхы республиканууд «бодохол» байха гээд һанагдана. Энэмнай бүрин эрхэтэ республикануудай Декларацида зүрилдүү хэ юм. Бүхы республиканууд байгаалиингаа баялигуудые өөрынгөө зөөри бо[illegible] тэрэнине [illegible] дын яашаа[illegible] нимэнһээ [illegible] тэрэ[illegible] болоно [illegible] Харин т[illegible] рациин а[illegible] лэлгэ, а[illegible] үндэнэ [illegible] ёһотой.

4. Зас[illegible] зургаануу[illegible] мэдэлэй [illegible] рэшэлэн [illegible] заарнууд [illegible] дай мэдэ[illegible] дурадхал[illegible] проект [illegible] Федерат[illegible] публикану[illegible] дэл үгы[illegible] Конститу[illegible] ха.

Суг хан[illegible] далнууд [illegible] дэ гансал[illegible] Жэшээнь [illegible] рая. «Хуу[illegible] эрхэнүүд[illegible] хуули ёһо[illegible] аюулгүйн[illegible] һэндэ хэ[illegible] нууудынь [illegible] нуудай [illegible] республи[illegible] болон об[illegible] лэй юм? [illegible] лагдаха [illegible] лөөлэлгэ [illegible] хэрэг [illegible] зургаануу[illegible] кануудай [illegible] хэлсээгэг[illegible] гээд эне [illegible] рэгтэй х[illegible]

5. Ко[illegible] (83 стат[illegible] ойлгохо[illegible] дай, обл[illegible] зургаануу[illegible] ёһоной а[illegible] хэдээ, юу[illegible] актнууд [illegible] хуулинууд [illegible] Үгы һаа[illegible] ческэ хуу[illegible] дын тэнс[illegible] Эдэ асуу[illegible] door зохи[illegible]

6. Про[illegible] тьягай н[illegible] шэгдэһэн[illegible] «Федера[ill

Мүнөөдэр—Театрнуудай уласхоорондын үдэр

ЗОХЁОХЫ ЁҺООР, ...С ГЭМЭ ХУРСААР...

...ргашадай зүрхэ сэдьхэл хүлгүүл... ...нонирхол татадаг, боди һайхан ...лаг шэдитэ искусство. Республи... театрнуудай коллективүүд дэлгүүр... хүндэ хүшэр сагта ажаллажа бай... эхидээд, хамаг юумэнэй хомор... ...ма бэдэрэн ажаллажа байһан ту... ...лгэ ойе угтажа байһан Х. Нам... ...зэтэ буряад драмын академиче... директор, РСФСР-эй габьяата ар... П. Цурбуев манай газетын хуудаһа... ...ө һэн. Р. Бадмаев, Б. Эрдынеев ...эн «Дамдин лама» гэһэн зүжэ... ...өлэг Буряадай ССР-эй Гүрэнэй ...ни хүртэһэн байна.

...ерно дуушан, СССР-эй арадай ар... Шойдагбаева баһал республи... ...мурсат болоо. Харилсаата ажалай ...ц. Нацагдоржын «Үүлэн заяа» ...оперын Улаан-Үдэдэ табигдаһанай ...тыларай оперо болон баледэй театр... зохёохы ажалда нүлөөлхэ үүр... Сибирийн нэгэдэл байгуулагдаа. ...» гэһэн студиин, Н. Бестужевай ...од драмын, «Үльгэр» гэһэн хүүхэл... ...удай коллективүүд амжалта түгэ... байна. Ород театрай олондо мэ... ...ынтэн, РСФСР-эй габьяата арти... Шелковада Буряадай ССР-эй Гүрэ... ...лагдаа. Мэргэжэлтэ театрнуудһаа ...ан-Удын залуушуулай театр-студи, ...радай театрнууд бии.

Чингис ГУРУЕВ

ТЕАТР

Зүрхэ сэдьхэлни доһолно.
Зүгнэл хубимни байгаа гүш?
Театр, шинии тайзан дээр
Талаан бэлигээ шэлэһэндээ,
Золтой хүнүүдэй нэгэнби,—гээд,
Зоной дундуур алхалнаб,
Энэ наһанайм жаргал,—гээд,
Этигэл дүүрэн баясанаб.
Үндэр мэдэрэл эбхэрнэ...
Үнэн байдалһаа эхитэй
Ульгэр домогшуу дүрэнүүд
Үдэр, һүннимни бодолоор
Түхэл шарайгаа оложо,
Түрэл хэлэнэйм ашаар
Булта харагшадай сэдьхэлдэ
Буянай үршөөлтэй үзэгдэдэг.
Намайгаа театрни уряална,—
Найдамтай омог ябажа,
Нарандал арюухан байгаалиин
Найрамдал шэнжэдэ хүртэжэ,
Артист хүнэй мэргэжэл—
Арга шадабари хэрэглэжэ,
Хүлгөөтэ зэбүүн байдалаа
Хүндэлэн уяруулха хүсэлтэйб!

Колумбиин режиссер Александро Гонсалес Пуччегай шадамар бэрхээр найруулан табиһан «Һанаа амар зантай Эрендира ба тэрэнэй хэрэгы шанга хүгшэн эжы тухай» гэжэ нэрлэгдэһэн зүжэгһөө (Маркесай номой удхаар) хэһэгые энэ зураг дээрэ харанат. «Зүүн бартаа» («Восточные ворота») гэһэн зохёохы компаниин дэргэдэхи залуу бэлигтэй артистнуудай театр энэ зүжэг харуулжа, олоной һонирхол үүсхэһэн байна.

Америкын нээгдэһээр 500 жэлэй ойдо мүнөө зун уригдаһан «Зүүн бартаа» гэһэн театрай коллективтэ спонсор хэрэгтэй. Һаяхан Буряадай ССР-эй Гүрэнэй шангай лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн республикын габьяата артист, режиссер Цырендоржо Бальжанов энэ коллективые хүтэлбэрилнэ. Республикын үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Ц. Д. Бальжанов шангайнгаа мүнгые Эгэтын дасанда дамжуулһан байна. Энэ театрай артист, баһал лауреадай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн республикын габьяата артист Баста Цыденов (Дамдин ламын образ гаргаһан) шангайнгаа мүнгые баригдажа байна. Мөөрөөшын дасанда үргөө. Энэрхы сэдьхэлэй эрмэлзэлээр түрэл арадайнгаа соёлые, түүхые һэргээхэ хүсэлтэй, шэнэ бүтээлнүүдые табиха, хүн зоной урма бадаруулха зорилготой энэ коллективтэ зохёохы амжалта хүсэнэбди.

Б. ДОРЖИЕВА.
В. МАТВИЕВСКИИН фото.

БЭЛИГЭЭР ГЭРЭЛТЭҺЭН НАҺАН

Агын найман эсэгын һүр һүлдэ болоһон, ажалша малша зонойнь үргэлэй ехэ газар Алхана үндэр уула юм. Орон дэлхэйнгээ эзэдһэ үршөөл эрижэ, Онон голһоо эхилээд, Бальжанын нуур хүрэтэр, Будалан агуулаһаа захалаад, Хаан уула хүрэтэр ажаһуудаг зон зунай һайхан зулгы нэгэ удэр Алхана уулынгаа обоо тахихаяа суглардаг байгаа.

Энэ обоо хадаа урданай буряадуудай газар дайда дээрэ тахигдадаг 8 ехэ обоонуудай нэгэн гэжэ бөөнэрөөр дурдагдадаг бэлэй. Обоодо сугларһан хүнүүд орон дэлхэйдээ үргэл хэхэһээ гадна хүлэгэйнгөө хурдые, хүбүүдэйнгээ хүсые, хубшэргэйнгөө мэргые туршадаг, ханхинаса дуулалдадаг, хатар наада хэдэг һэн. Эдэ бүхы наада зугаань эдэлшэ хүсэн боложо, аршаантай домтой уулада арьбадхагдан хадагалагдадаг һэн бээз.

Эгээл иимэ дэмбэрэлтэй уулын энгэр хормойдо 1946 ондо Майдари гэжэ нэрэтэй хүбүүн түрөө бэлэй. Орон дэлхэйн ерээдүйн галабай одото бурханай нэрэ абаһаниинь баһал нэгэ дэмбэрэлтэй. Һургуулида һураха үедөө Майдари ядамаггүйхэн, һуршадал түргэн хүбүүн ябаа. Тоод заримдаа гомдохо голхорхошье, баярлаха бахархахашье сагууд болодог һэн ааб даа.

Хүдөөгэй нэгэ хүбүүнэй эдирхэн наһандань ушардаг борохон үдэрнүүдшье, болзорто һайндэрнүүдшье үнгэрхэ ёһоороо үнгэржэл байһаниинь эли. Заримдаа ороидоо хүлеэгдээгүй ялас гэмэ һайндэрнүүдшье болодог һэн. Тэрэмнай хадаа «Байгал» ансамблиин гү, али буряад театрай концерт наадануд бэлэй. Тоод тиимэ нааданууд һара наранай тохёолгон мэтэ үсөөн болодог байгаа. Тэрэньшье эли ааб даа. Табяад оной эхин, машина хашинын үсөөн саг, Буряад оронһоо холо Алхана нютаг...

1964 ондо Ленинградай гүрэнэй театрай, хүгжэмэй, кинематографиин институдай бүлэг багшанар бэлигтэй буряад хүбүүд, басагадые шэлэн абахаяа Буряад орон ерээ һэн. Бэеэ заһажа, бэлигээ харуулжа, шалгалта барһан арбаад золтойшуулай тоодо һургуулияа үшөө хүсэд дүүргээгүй һурагша Майдари Жапхандаев оролсоһон юм. Тиигэжэ тэрэ студент-һурагша болоо бэлэй. Ушарынь юуб гэхэдэ, тэрэ үдэртөө институдта һурадаг, харин хоёрдохи халаандаа үдэшын һургуулида, 11-дэхи класста һурадаг байгаа. Оролдоһон хүн «наһанһандаа хүрэхэ, һарбайһанаа абаха» гэдэгтэл һургуулияашье, институдаашье амжалтатайгаар дүүргээ һэн.

— Табан жэлэй үнгэрһэнэй һүүлээр, 1969 ондо, бидэ дээдэ һургуулияа дүүргэжэ, түрэл театртаа ерээ һэмди. Тиихэдэмнай манай ахамад артистнар, театрай мүндэлхэһөө хойшо хүдэлһэн алдар суута хүнүүд Буянто Аюшин, Сундэб Рабсалов, Дагба Дондуков, Мария Степанова, Пётр Николаев, Юлия Шангина, Чойжинима Генинов, Найдан Гендунова, Владимир Халматов болон бусад маанадые тон халуунаар угтан абаа бэлэй. Театраймнай директорээр Цырен Аюржанаевич Балбаров, ахамад режиссероор Федор Семенович Сахиров гэгшэд хүдэлжэ байгаа. Тэдэнэр бидэнние залуу гэжэ голонгүй театрайнгаа репертуарта оруулжа, тэрэ зундаа Москва хотодо болоһон ээлжээтэ тоосоото гастрольдо ошолсоо һэмди. Энээндэнь би аха нүхэдтөө мүнөө болотор баяртайб, —гэжэ Майдари хөөрэнэ.

Хорёод жэлэй саада тээ хорёодтойхон хүбүүд, басагадай Ленинградай институт дүүргэжэ ерэһьень тон һайнаар һананаб. Тиихэдэ би өөрөөшье хорёодтой ябааб. Михаил Елбоновой, Людмила Дугаровагай, манай театрай студиин залуу артистнар Лариса Егоровагай, Цыден Цырендоржиевай, Марта Зориктуевагай, Мунко Бальжинимаевай түрүүшын рольнууд мүнөөшье болотор нюдэнэйм урда харагдана. Теэд тон ехээр зүрхэ сэдьхэлыем хүлгүүлһэн образ Ильяс бэлэй.

Чингиз Айтматовай «Улаахан пулаадтай уляангирхамни» гэһэн зохёолой гол герой Ильяс Майдари хоёр тиихэдэ наһаараа сасуу ябаал даа. Хоюулаа хорёодтойхонууд, урдань олон лабаан, түрүүшын дуран, баяр, жаргал, алдуу, эндүүрэл... Мүн тэдэнэй зан абаридашье олон юумэн тудаха байгаа: хотирхойгүй сэхэ зан, сэлмэг сагаан сэдьхэл, наһанаа нюунгүй хэлэлгэ, олоной түлөө оролдолго, залуу наһанай түргэдэлгэ... Эгээл нимэһээ Ильяс-Майдари буряад театрай түүхэдэ орохо эрхим образуудай нэгые гаргажа шадаа бэлэй.

Эндэ суута уран зохёолшын габьяа залуу артистын бэлиг хоёр хамтаржа, татахада таһаршагүй образ мүндэлөө һэн. Һанана гүт, хэды ехээр Ильяс дурлаа гээшэ һэм инаг хайрата Асельдээ (Л. Дугарова)? Тэрэ инаг гансадаа дэлхэйн юөөн эрдэниие дэлгэн барихаар хүсэжэ ябаа бшуу. Теэд залуу наһанай омог түргэдүү заннаа боложо, хойно хойноһоонь хэдэн алдуу гаргана.

Аяар тэрэ үүлэн дээгүүр шобхойлдон байһан Тянь-Шаниинь хадануудта машинаяа хүмэрюулжэ, удаань автобазынгаа диспетчер Кадичатай холбоорилдожо, Асельдээ урбана. Тиигэжэ тэрэнэй инаг дуран мухардаад, хайран гансадаа бусаха харгынь хаагдана. Зүгөөр Ильясай инаг дуран хосороя хосорсогүй, харин тэрэнэй зүрхэ сэдьхэлэй оёорто нюугданхай байна. Олон жэлнүүдэй үнгэрөөд байхада, Ильяс дахинаа Асельтэеэ уулзана. Теэд даншье наа олон жэл үнгэрөөл даа. Ильясай түрэһэн хүбүүн ондоо хүниие эсэгэ гэжэ нэрлэнэ. Аселиин түлижа ябахада, Байтемир (Ц. Пурбуев) туһалһан байгаа бшуу.

Энэ зүжэгэй гол герой болохо Ильясай образые Майдари Жапхандаев тон үнэншэмэ зүбөөр, зүрхэ сэдьхэл хүлгүүлмээр наадажа шадаа һэн. Зүжэгэй дүүрэхэ багта Ильяс харагшадтаяа нюур нюураараа уулзажа, ажабайдалдань ушарһан орёо бэрхэшээлнүүд тухай, аршалжа шадаагүй инаг дуран тухайгаа сэдьхэлээ хүмэрюулэн хөөрэнэ. Эгээл тиихэдэнь харагшадай зүрхэндэ Ильяс үшөө жаргалаа олохо бээз гэһэн бодол түрэнэ.

1972 ондо Ленинград хотодо национальна драматургнуудай болон театрнуудай Бүхэроссин 2-дохи фестиваль үнгэргэгдэһэн байна. Тэндэ Майдари Жапхандаев Ильясай образ шадамар бэрхээр харуулһанайнгаа түлөө нэгэдэхи шатын дипломоор шагнагдаа һэн. Хойто жэлынь энэл ролиингоо түлөө театрайнгаа бүлэг нүхэдтэй хамта, тодорхойлбол, режиссер С. Будажапов, уран зураша В. Бройко, гол рольнуудые гүйсэдхэгшэд Л. Дугарова, Ц. Пурбуев гэгшэдтэй Майдари Буряад оронойнгоо республикын шанда хүртөө бэлэй.

Чингис Айтматовай зохёолнуудаар манай театрта табигдаһан 4 зүжэгтэ бултандань Майдари Жапхандаев гол рольнуудые гүйсэдхөө һэн театрайнгаа репертуарта оруулжа, тэрэ зундаа Москва хотодо болоһон ээлжээтэ тоосоото гастрольдо ошолсоо һэмди. Энээндэнь би аха нүхэдтөө мүнөө болотор баяртайб, —гэжэ Майдари хөөрэнэ.

Хорёод жэлэй саада тээ хорёодтойхон хүбүүд, басагадай Ленинградай институт дүүргэжэ ерэһьень тон һайнаар һананаб. Тиихэдэ би өөрөөшье хорёодтой ябааб. Михаил Елбоновой, Людмила Дугаровагай, манай театрай студиин залуу артистнар Лариса Егоровагай, Цыден Цырендоржиевай, Марта Зориктуевагай, Мунко Бальжинимаевай түрүүшын рольнууд мүнөөшье болотор нюдэнэйм урда харагдана. Теэд тон ехээр зүрхэ сэдьхэлыем хүлгүүлһэн образ Ильяс бэлэй.

Чингиз Айтматовай «Улаахан пулаадтай уляангирхамни» гэһэн зохёолой гол герой Ильяс Майдари хоёр тиихэдэ наһаараа сасуу ябаал даа. Хоюулаа хорёодтойхонууд, урдань олон лабаан, түрүүшын дуран, баяр, жаргал, алдуу, эндүүрэл... Мүн тэдэнэй зан абаридашье олон юумэн тудаха байгаа: хотирхойгүй сэхэ зан, сэлмэг сагаан сэдьхэл, наһанаа нюунгүй хэлэлгэ, олоной түлөө оролдолго, залуу наһанай түргэдэлгэ... Эгээл нимэһээ Ильяс-Майдари буряад театрай түүхэдэ орохо эрхим образуудай нэгые гаргажа шадаа бэлэй.

Эндэ суута уран зохёолшын габьяа залуу артистын бэлиг хоёр хамтаржа, татахада таһаршагүй образ мүндэлөө һэн. Һанана гүт, хэды ехээр Ильяс дурлаа гээшэ һэм инаг хайрата Асельдээ (Л. Дугарова)? Тэрэ инаг гансадаа дэлхэйн юөөн эрдэниие дэлгэн барихаар хүсэжэ ябаа бшуу. Теэд залуу наһанай омог түргэдүү заннаа боложо, хойно хойноһоонь хэдэн алдуу гаргана.

Аяар тэрэ үүлэн дээгүүр шобхойлдон байһан Тянь-Шаниинь хадануудта машинаяа хүмэрюулжэ, удаань автобазынгаа диспетчер Кадичатай холбоорилдожо, Асельдээ урбана. Тиигэжэ тэрэнэй инаг дуран мухардаад, хайран гансадаа бусаха харгынь хаагдана. Зүгөөр Ильясай инаг дуран хосороя хосорсогүй, харин тэрэнэй зүрхэ сэдьхэлэй оёорто нюугданхай байна. Олон жэлнүүдэй үнгэрөөд байхада, Ильяс дахинаа Асельтэеэ уулзана. Теэд даншье наа олон жэл үнгэрөөл даа. Ильясай түрэһэн хүбүүн ондоо хүниие эсэгэ гэжэ нэрлэнэ. Аселиин түлижа ябахада, Байтемир (Ц. Пурбуев) туһалһан байгаа бшуу.

Энэ зүжэгэй гол герой болохо Ильясай образые Майдари Жапхандаев тон үнэншэмэ зүбөөр, зүрхэ сэдьхэл хүлгүүлмээр наадажа шадаа һэн. Зүжэгэй дүүрэхэ багта Ильяс харагшадтаяа нюур нюураараа уулзажа, ажабайдалдань ушарһан орёо бэрхэшээлнүүд тухай, аршалжа шадаагүй инаг дуран тухайгаа сэдьхэлээ хүмэрюулэн хөөрэнэ. Эгээл тиихэдэнь харагшадай зүрхэндэ Ильяс үшөө жаргалаа олохо бээз гэһэн бодол түрэнэ.

1972 ондо Ленинград хотодо национальна драматургнуудай болон театрнуудай Бүхэроссин 2-дохи фестиваль үнгэргэгдэһэн байна. Тэндэ Майдари Жапхандаев Ильясай образ шадамар бэрхээр харуулһанайнгаа түлөө нэгэдэхи шатын дипломоор шагнагдаа һэн. Хойто жэлынь энэл ролиингоо түлөө театрайнгаа бүлэг нүхэдтэй хамта, тодорхойлбол, режиссер С. Будажапов, уран зураша В. Бройко, гол рольнуудые гүйсэдхэгшэд Л. Дугарова, Ц. Пурбуев гэгшэдтэй Майдари Буряад оронойнгоо республикын шанда хүртөө бэлэй.

Чингис Айтматовай зохёолнуудаар манай театрта табигдаһан 4 зүжэгтэ бултандань Майдари Жапхандаев гол рольнуудые гүйсэдхөө һэн гэжэ уншагшадтаа һануулая. «Эхын таряаланда»—Суванкул, «Бордоһото үртөөдэ»—Едигей, «Плахада»—Бостон Уркунчиев, Эдэ рольнуудые гүйсэдхэхэнь тон хүндэ хүшэршье һаа, сэдьхэл бодолойнь хүмүүжэлгэдэ, бэлиг шадабариинь ургалтада айхабтар ехэ нүлөө үзүүлһэн байна.

— М. Жапхандаев Д. Дашанамжилов хоёр эгээл эрхим рольнуудаа наадаба ха гэжэ һанамаар, М. Жапхандаев Бостоной ролиие ехэ тодо зүбөөр, аятайгаар гаргаба. М. Жапхандаевые би сэсэн актер гэжэ нэрлэхэ байнаб. Актерой гүйсэдхэлгэдэ гүн бодол байлсаха ёһотой. Наадаха геройнгоо абариие актер нэн түрүүн ухааараа ойлгожо абаха ёһотой»,—гэжэ М. Очиров энэ зүжог тухай бэшэһэн байна.

Майдари Жапхандаевай буряад драмын театрай тайзан дээрэ гүйсэдхэһэн хэдэн арбаад рольнууд тухай хэлэжэ барашагүй. Бултан тухайньшье бэшэ һаа, олонхинень хаража, сэдьхэл зүрхэеэ хүлгүүлһэн байнаб. Зарим тэдыень тоолобол, Ц. Шагжинай «Галта джунглида» гүйсэдхэһэн эгээл түрүүшынь бишыхан роль, Ж. Цыреннимаевай «Чингис Саяновта» —Чингис Саянов, Ц-Д. Дондокова Ф. Сахиров хоёрой «Ехэ хонходо»—Сибирцев, Д. Дылгыровэй «Хүлгөөтэ үдэрнүүдтэ»—Еши, Г. Дашабыловай «Тэрэ хабарай ургынуудта»—гол роль, Д. Эрдынеевэй «Бальжан хатанда» —Дай хун тайжа, Б. Эрдынеев Р. Бадмаев хоёрой «Дамдин ламада»—Дамдин лама, Н. Дамдиновай «Декабристын бэһэлигтэ»—Николай Бестужев ба бусад болоно.

Тэрэнэй гүйсэдхэһэн роль бүхэн зохёол соо харуулагдаһан үе сагые һайнаар мэдэхэ, наадаһан хүнэйнгөө досоохи, газаахинень бултыень зүбөөр харуулан, зондо һайшаагдама образ гаргажа шадаха гэһэн зорилго табидаг һэн. Теэд энэ зорилгоёо артист ходо дүүргэжэ шададаг бэлэй. Майдари Жапхандаевай байгуулһан образуудажа байдалдаа эдэбхитэй хүнүүдые харуулдаг.

Өөрөө Майдари ажабайдалда тон эдэбхитэйгээр хандаха, ниитын хэрэгтэ шармайн оролсохо гэжэ оролдог. Тэрэ студент байхадаа, бүхы табан жэл соо буряад бүлэгэйнгөө староста байгаа. Удаань театрта ерэхэдээ, олон жэлэй туршада профкомой түрүүлэгшээр, арадай хинагшаар хүдэлөө.

1987 онһоо мүнөө болотор театрай ажал ябуулагшадай бүлгэмэй түрүүлэгшээр хүдэлнэ. Түрүүлэгшээр хүдэлжэ эхилһэнһээнь хойшо тэрэнэй туһаламжаар болбосон түхэлтэй 40 байра баригдажа, дүрбэн театрта хубаагдаһан байна.

Мүн Монгол, Хальмаг, Үбэр Монгол, Буряад театрнуудай хабаадалгатайгаар монгол угсаатанай драмын театрнуудай уласхоорондын 1-дэхи фестиваль Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдөө. Удаадахи фестиваль хойто жэлдэ Улаан-Баатар хотодо болохо юм. Үнгэрэгшэ жэлдэ тэрэ Россин театрай ажал ябуулагшадай бүлгэмэй секретаряар һунгагдаһан байна.

— Нинтыншье, артистынгаашье ажалда хэхэ юумэн үшөөл ехэл даа. Улаан-Үдын табан театрнууд актерой байшангүй байнабди. Энээндэмнай республикын хүтэлбэрилэгшэд туһалха аргагүй гэшэ гү? Байшантай болоо һаа, зонтой уулзалга үнгэргэхэ байгаабди. Тон һайн зүжэгүүд үсөөн байна,—гэжэ М. Жапхандаев хөөрэнэ.

Эрхим ажалайнгаа түлөө бэлигтэй артист 1976 ондо Буряадай ССР-эй габьяата артист, 1981 ондо арадай артист, 1986 ондо РСФСР-эй габьяата артист гэһэн нэрэ зэргэнүүдтэй болонхой. Тэрэ Буряад орон соогуураа гастрольдо ябахаһаа гадна, Хальмаг, Москва, Ленинград, Монгол, Польшо ошожо, бэлигээ олон тоото харагшадта харуулаа. Зүгөөр Агын талаар дүүрэн аха дүүнэрынь, түрэл гаралынь, Алхана уулань хэдынэйшье сагта тэрэнние хүлежэл байдаг.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

АНАЙ ЭЭЛДВӨН

«ШЭДИТЭ ХҮҮР»

(Зүжэгэй түрүүшынхеэ табигдахын урда тээ)

...4.5-да нимэ нэ... буряад драмын ...уулагдахань. Авт... ...атург Михаил ...удтэ манай кор... М. Ж. Батоинтай ...есын нэрээр бо... асуудалнуудаар ...байна.

1989-1990 онуу... ...на сезоной ун... ...ө ерэр танай бэ... ...ртэ юртэмсэ» гэ... ...бигдажа, олонние ...н. Тиихэдэ, ...ахэдэ, олохон ха... ...гала залуушуул, ...гол удхые ойл... ...ө гэжэ хэлсэһэн ...юмынь театрай ...жэг дээрээ нилээд ...оор худалжэ, ав... ...бодолые харагдаа ...дүргэжэ шадаа ...бди. Харин му... ...таа байһан зү... ...ба юундэ ойлгог... ...тэй гээшэб?

...ишье гайхал... ...энөө мэдэнэгүйб. ...итай юм бээз. ...ө анхан бэшэг... ...а дурадхагдаха... ...ресэмни «Гахай... ...жэ нэрэтэй бай... ...ерэрнь ехээр гай... ...оо һэн. Олон хү... ...нүүдые ойлгожо

...Тэ, Михаил,зо... ...нэрэ үгэхэдео, ...нуудха, сошоо... ...гоодшье абаха гэхэ гү, али, юрэдөө, хотын харагшадай бэлээр ойлгоодхихогүй орёошог нэрэнүүдые зорюуталан үгэнэ бэшэ аабзат? Шэнэ зүжэгэйтнай нэрэ **«Шэдитэ хүүр»** юм байна.

Харюу: Уран зохёол бэшэдэг хүнүүдтэ альганайшье тухайхан хэмтэй бүтээлэй үринь мэтэ хайратай, зүрхэ сэдьхэлыень дайража гараһан зүйл байдаг ха юм даа. Үрэ бэеынгээ нэрын олоной дунда гайхуулха галхаалгаха болоо һаа, хэн дуратай байха гээшэб? «Үнгэтэ юртэмсэшье», «Шэдитэ хүүршье» монгол угсаатан зоной үеһөө үе дамжаһан гүн удхатай ойлгосо байха. Харин иимэ нэрэнүүдые эдээхэн зүжэгүүдтээ үгэхэ эрхэ намда байгаа гү гэһэн асуудал уламжалан гаража ерэхэ болоно. Хөөрэлдөөнэй ондоо шэглэлтэй болошоогүйдэнь, болохоёо байгаа зүжэгтөө тэхэрие. «Шэдитэ хүүр»... Намайе танай асуудалһаа хулжаба гэжэ бү һанагты. Энэмнай элинсэг, хулинсагуудаймнай уншажа, хөөрэжэ ябаһан, мүнөө хари гүрэнэй эрдэмтэдэйшье шэнжэлдэг үльгэрнүүд юм. Мүнөө үедэхи олонхи хүнүүдэй энээниие мэдэхэгүй байдагынь тэдэнэй гэмэ бэшэ юм бээз. Эдэ үльгэрнүүдэй заримые Буряадай эрдэмэй түбэй хүдэлмэрилэгшэ Г. Очироватай бидэ мүнөөнэй буряад хэлэндэ оруулжа, «Байгал» журналай үнгэрэгшэ жэлэй 6-дахи дугаарта хэблүүлээ нэмди. Эхин бэшэг дээрэнь «Шэдитэ хүүр» гэжэ үльгэрнүүдэй хаанаһаа бии боложо, манай буряадуудай дунда дэлгэрһэн тухай хэлэгдэһэн байха.

Асуудал: Заабол зон гансата хүсэд ойлгохо гэжэ һанахаар бэшэ байна.

Харюу: Ойлгохо даа. Зүжэгтэ ерэгшэд заатагүй ойлгохо. Буряад драмынгаа театрай коллективэй бэлигтэндэ, нэн түрүүн, харагшадайнгаа гүн ухаан бодолдо би этигэнэб. Зүжэг харахаяа ерэгшэдтэ дурадхагдадаг программа соо пьесынгээ удха тухай хөөрэнэн үгэ оруулхаб. Мүнөө тэрэнээ газетын уншагшадта дурадхахадамни болохо. Табиһан эдэ арамдагтайхан асуудалнуудтатнай зүжэгэй һүүлээр тэхэрээшье һаамнай, хамаагүй. Би арсахагүйб.

Корреспондент: Һайн бэлэйт. Хөөрэлдөөнэйнгөө эсэстэ уншагшадтаа дурадхахабди. Танда уншагшадайнгаа зүгһөө баяр хүргэе. Үшөө амжалта.

М. Батоин: «Түрөөгүй үхибүүндэ түмэр үлгы бү бэлдэ» гэдэг бэлэй.

Корреспондент: Тингэбэл, танайхяар болог.

М. Батоин: Һайн бэлэйт.

Корреспондент: Михаил Жалбуевич Батоин пьесынгээ удхые уншагшадта иигэжэ тайлбарилхые гуйгаа һэн:

— Монгол угсаата арадуудай дунда үргэнөөр дэлгэрһэн һургаал заахан ном судар соо нисваанисын табан хорон гэһэн ойлгосо бии байдаг. «Нисваниса» гэдэг үгэ гасалангай шалтагаан, үйлын зоболон гэһэн удхатай. Үйлын зоболонгой шалтагаан болодог табан хорые тоолобол: 1) шунал; 2) уур; 3) мунхаг; 4) омог; 5) атаан. Эдэ табан хорон бүридэхэдөө, саглашагүй нүгэлдэ хүргэдэг гэжэ дээрэ дурсагдаша номууд соо заагдаһан байдаг. Хамагай муухайе һүйдхэгшэ мунхаг сэдьхэлые шобто хараһан оньһон үгэнүүд, үльгэр домогуудые үхибүүн ябаха наһанһаа шагнадаг, уншадаг байһан байхабди. Тиихэдээ мунхаг зангые удхалжа, хорото үйлэдэ асардагыень тоонгүй гарадаг гэхэ гү, али тэрээндэ дээрэлхэһэншье сэдьхэлтэй байдагнай тон харамтай.

«Мунхаг саг, мунхаг үе» гэһэн баһа нэгэ ойлгосо бии байдаг. Иигэжэ хэлэхэдээ, мүнөө сагта «хүлдэ орогшод» саагуурааа юун гэжэ ойлгохо зэргэтэйгээ һая болотор мэдэдэг гээшэ һаабзабди. «Бууралһаа үгэ дуула, халуунһаа ама хүрэ» гэдэгые яһалал оло дахин дуулаһан байхалди. Теэд... Тиимэл даа, хүндэтэ нүхэдни. Уг изагуурһаа үе дамжан ерэһэн элинсэг хулинсагуудаймнай хэлсэжэ ябаһан үльгэр домогууднайшье мүнөөхил тэрэ харанхы мунхаг тухай мэдээгүй бөө баяртайгаар бөөлэнэ, хатарна. Тиихэдэнь Үбгэн Оро һөөргөө хүн боложо хубилшана.

Эсэгэ хүбүүн хоёр хамтын хүсөөр хойто зүгэй толониие хаалтаһаа сүлөөлжэ шадаа һэн. Тэрэ гаһэнһээ хойшо алтан наран хойто зүгэй толон хоёр ээлжэлжэ байгаад гэрэлтүүлжэ, мүльһэтэ далайн эрьедэхи улад зон зол жаргалтай ажаһуудаг болоо гэхэ.

«Үльгэр» гэжэ нэршэһэн хүүхэлдэйн театрта мүнөө үедэ табигдажа байһан «Хаанго олтирогой нюуса» гэһэн зүжэгэй удхые хуряангыгаар тайлбарилхада, иимэл даа. Үхибүүд дуратайгаар энэ зүжэгые харана.

Буряадай ССР-эй габьяата артист, режиссер Содном Хажитов энэ онтохые найруулан табяа. Республикымнай арадай артист, Буряадай Гүрэнэй шангай лауреат Виктор Шульгин, артистнар Цыдын Бунеев, Милена Урбазаева, Наталья Акимова болон бусад зүжэгтэ наадана.

Хүүхэлдэйн театрай директор М. Б. Хабитуева, режиссер С. Д. Хажитов, уран зураашад— Буряадай Гүрэнэй шангай лауреат Е. Д. Будажапова, Е Пономарева, уран зохёолой талые даагша М. Ж. Батоин, театрай зохёохы бүхы коллектив амжалтатайгаар хүдэлжэ байна. Һонин, һонин зүжэгүүд һүүлэй үедэ табигдадаг болонхой. Тэрэ тоодо буряад хэлэн дээрэ табигдана. Жэшээ болгон, М. Ж. Батоинай бэшэһэн «Ногоодой Сэсэн басаган» гэжэ зүжэг нэрлэе.

Багахан хүбүүд, басагадай һонирхон хаража, сэдьхэлээ баясамаар зүжэгүүдэ хүүхэлдэйн театрайхид саг үргэлжэ табижа байха бээз гэжэ найдаад, үшөө ехэ амжалта хүсэе.

Д. ДОРЖИЕВ.

...ДИИН ...ТИВАЛЬДА ...ДЭНЭБ»

...ублыныгаа үндэр шанда хүр... ...ыартайб. Хүшэр хүндэ сагта ...ыые нимэ үндэрөөр сэгнэжэ, ...ндуулһандань, бултанда үнэн ...баяр хүргэнэб. Түрэл ара... ...ргэл найдалые саашадаашье ...хүсэлтэйб.

...хотодо үнгэргэгдэһэн Шаля... ...житэ уласхоорондын фести... ...вальда хабаадажа, «Игорь тайжа» гэһэн оперын Ярославнагай партиие яһала оролдожо дуулааб.

Апрель һарада Вердиин хүгжэмтэ зохёолнуудаар үнгэргэгдэхэ фестивальнуудта хабаадажа, түрэл театраа түлөөлхэ зорилготойб. Шэнэ партинууд, концертнэ номернууд миниин зохёохы ажалда һайн талаһаа нүлөөлхэ байха.

Харин бидэ, артистнууд, өөр дээрээ даажа абаһан харюусалгаяа мүнэн бэелүүлхэ гэжэ оролдохобди.

Г. ШОЙДАГБАЕВА,
СССР-эй арадай артистка, Буряадай ССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат.

...ннаа театрта ду... ...гма Шойдокова ...ихадаа. Хэжэн... ...дай театрай зү... ...ын рольнуудые ...йгаа. Үшөө һүр... ...ража байхадаа, ...уда» Пиглайн, ...» Пэлжэдэй роль... ...амар бэрхээр ...эн. Эндэ тэрэ... ...хүгжэлтэдэ ре... ...ыренова туһа...

...ТЕАТРАЙ ...ТИСТКА

...Үүн Сибириин ...итут дүүргээд, ...ргаа бусажа, те... ...элтэ режиссер ...Хүнэй сэдьхэл уя... ...ран һайхан шү... ...Сэсэгма Ни... ...ны концерт-наа... ...итэйгээр ха... ...ам. Шанга хоо... ...лиг талаантай ...моваган зүжэ... ...ладань, зохёохы ...лта түгсөөр ...ниссер, арти... Е. Я. Санжи... ...ө нүлөө үзүү... ...ргөө юм. «Ай... ...р орон», «Ба... ...». «Хүлгөөтэ һү... ...жан хатан» бо... ...жэгүүдтэ гол ...тэрэ шадамар ...адаа. Бэлигтэй ар... ...эгма Шойдокова ...ын соёлой габь... ...рилгэшэ» гэһэн ...тэй болонхой.

...ыынай олон тоо... ...театрнуудай ар... ...дэрнүүдтэ За... ...тодо сугларжа, ...абяаа харуулха ...Хэжэнгын ара... Д. Эрдынеевэй ...хатанинс» харуул... ...льдо С. Н. Шой... ...лаха.

Б. ОРБОДОЕВА.

Харагшын һанамжа

МАНДУХАЙ ШЭНГИ ДҮРЭ ГАРГАГ ЛЭ!

Буряад ороноймнай ниислэл Улаан-Үдын соёлой эгээл ехэ һайхан, сэнтэй гуламта гэхэдэ, буряад драмын академическэ театр гэжэ би тоолодогби. Амархада зохид, үндэһэн буряад хэлэн дээрээ гүнзэгы удхатай, шог зугаатай, энеэдэ наадатай, хүхюун дуутай, бүжэг хатартай зүжэгүүдые хараха гээд лэ, дуратайгаар ерэхэш.

Театрта хараһан зүжэгүүд соohоо «Бальжан хатан», «Дамдин лама» гэһэнүүдые онсолон тэмдэглэмээр байдаг. «Бальжан хатан» гэжэ зүжэгэй буряад драмын театрай тайзан дээрэ табигдаһаар 5 жэл тухай саг үнгэршэбэ ха. Үнинэй табигдаашьегүй һаань, юундэшьеб, мүнөө болотор Нина Токуреновагай Зэлмэ хатанине һайнаар наадаһыень элеэр һанадагби. Нюдэндэм ходо үзэгдэжэ, һанаан бодолыем эзэлдэг. Тиихэдэ 5-тай басагамни тэрэ хатан боложо наададаг, хүүхэлдэйнүүдээ тиигэжэ нэрлэдэг.

Би Нина Гармаевна Токуренова тухай хэдэн һайхан үгэнүүдые хэлэхэ хүсэлтэйб.

Анхан Москва, Ленинград хотонуудта ябахадаа, Н. Гундарева, А. Фрейндлих гэгшэдэй наадаха зүжэг, фильмүүдые бэдэрээд гүйдэг бэлэйб. Харин Улаан-Үдэеэ ерэхэдээ, Н. Токуреновае зүжэгтэ хараһайб гэжэ хүсэхэш. Зэлмэ хатан, Пиглай гэгшэд классическа образууд болонхой. Тэрэшэлэн Долгор («Тохёолгон»), удаган («Үнгэтэ юртэмсэ») гэһэнүүд мүн лэ мартагдашагүй образууд ха юм.

Нина Токуреновагай аза талаанаа бүри гүнзэгыгөөр, ялас гэтэр харуулмаар зүжэг үшөө табигдаагүй гэжэ һананаб. Мандух

ӨӨРӨӨ ЗУРАХАҺАА ГАДНА...

Буряадай ССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Илья Хабич Алтаевай зурагуудай выставкэ hаяхан Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейдэ нээгдэбэ. Энэ выставкэ 65 hанайнь ойдо зорюулагдаа. Республикын Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшэ В. А. Базаров, искусство шэнжэлгын эрдэмэй кандидат А. В. Тумахани, мэдээжэ уран зураашад А. Н. Сахаровская, А. В. Казанский, Б-Н. Доржиев ба бусад Илья Хабичые дулаахан үгэнүүдээр амаршалаа. И. Х. Алтаевтай суг Эрхүүгэй уран зурагай училищида hуража гараhан Александр Васильевич Казанский улаан лентэ хайшалжа, сугларагшад зал соогуур тараба.

Тоhон шэрээр, боро карандашаар хэгдэhэн 200-гаад зураг эндэ табигданхай. Дайнай ба ажалай ветерануудай дүрэнүүд, байгаалиин гайхамшагта hайхан шэг шарайе дүрсэлhэн зурагууд, натюрмортнууд... Авторай уран бирын шэдеэр зурагдаhан hаалишан эхэнэрнүүд, соггой хүхюун үхибүүд, хүдөөгэй залуушуул бидэндэ танил, дүтэ байна. Эдэ хөөрхэн басагахадые хүдөө нютаг бүхэндэ харамаар, золгомоор бэшэ аал? Хабсагайта хадада ганхан, надхан урганан модод балшар наhандаа хараhан, үзэhэн байгаалиие гэнтэ hануулаадхиха юм. Тиихэдэ уран зурагуудаа бүтээхынгээ хажуугаар Илья Хабич үнинэй уран зураашадай хуушаран, түхэл шэнжэгүй болоhон бүтээлнүүдые hэльбэн шэнэлдэг. Иигэжэ тэрэнэй оролдолгоор XVIII—XX зуун жэлнүүдэй эхинэй ородой искусствын бүтээлнүүд hэргэжэ, В. Л. Боровиковскиин, В. Е. ба К. Е. Маковскинуудай, В. А. Тропининай зураhан портредуудтэй, үзэсхэлэн hайхан байгаалие харуулhан И. К. Айвазовскиин, И. И. Шишкинэй зурагуудтай танилсаха арга бидэндэ олгоо.

— Ямар зурагые «амидруулхань» Танда эгээл хүшэр хүндэ байгаа hэм?—гэжэ асуубаб.

— Энэ асуудалда харюусахань бэрхэтэй, Уран зурааша бүхэн зурагай өөрын түхэл маягтай, тиимэhээ тэрэниие дагажа, hажаалдажа, маягынь алдангүй, шэрэнүүдтэнь үнгэ оруулха гээшэ хододоо хэсүү. Харагты, энэ бүтээл тооно шоройдо дарагданхай, бүрүүл, үзэм, жэгүй. Харин hэльбэн шэнэлhэнэй hүүлээр тад ондоо —hаруул, будаг шэрэнь наранда наадажа, харахада алтай болохол.

— Үрн хүүгэдтнай ямар мэргэжэл шэлэнхэйб?

— Наhанайнгаа нүхэр Прасковья Петровнатай нэгэ хүбүүе үндылгэhэмди. Тэрэмнай хүдөөдэ механизатораар хүдэлнэ.

Эрхүүгэй областиин Баяндайн районой Бортой нютаг тоонтотой И. Х. Алтаевай бүтээлнүүд республиканска, зоныи, бүхэроссин ба хариин гүрэнүүдтэхи выставкэнүүдтэ табигдаhан юм. Агууехэ Илалтын 35-дахи ойдо зорюулагдаhан Волгоград хотодохи выставкэдэ «Дайнай ветеран Ф. Т. Будажабэ» гэhэн зурагынь үндэрөөр сэгнэгдээ бэлэй. Арад зоной соёлой талаар гэгээрхэ, хүгжэхэ хэрэгтэ хүсэ шадалаа элсүүлэн хүдэлдэг үндэр наhатандаа шэнэ амжалтануудые хүсэе!

И. ГОМБОИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. Алтаевай выставкэ нээлгын үедэ. А. ШАГДАРОВАЙ фото.

Зуhаландаа газарай эдеэ ургуулагшадта

ГАЗАРАА АБААД БАЙХАДАА...

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД! Газетымнай хуудаhанда нимэ нинтэ гаршаг доро үгтэжэ эхилhэн хэдэн материалнуудтай танилсаад, ямар зорилготойгоор тэдэнэй толилогдожо байhаниие ойлгоод байна ёhотойт. Тиихэдээ бидэ түрүүшын ээлжээндэ рассадаар тарригдадаг, ургуулха гэжэ шиндээ hаатнай, сагай талаар ородтохоор бэшэ юумэнhээ эхилhэн байнабди. Тингэхэ зуураа нимэ гаршаггай буланда үгтэhэн бүхы зүбшэл заабаринуудые заабол барилталха ёhотойт гэнэ бэшэбдн.

Саад болон огород эрхилжэ эхилhэн хүнүүдтэ үгтэдэг зүбшэл заабаринуудые түбэй болон нютагайшье газетэ ба журналнуудhаа уншана, радиоо, телевиденеэршье дуулана, харапа ха юмта даа. Тингэхэ газар газарай нохойн дуун ондо ондоо гэдэгтэл, манай үргэн Эхэ ороной булан газар бүхэндэ байгаалиин эрхэ байдал адли бэшэ бшуу. Үнгэржэ ерэхэдээ, нэгэ республика, область, хизаарайшье оршом соо газарай эдеэ ургуулха хэрэгтэ адли эрилтэ табигдадаггүй ха юм.

Иигээд байхада, газар худалдажа абажархёод, тэрээн дээрэхи худэлмэриеэ юуниhээ, хайшан гэжэ эхилхэ ёhотой юм гэжэ хөөрэлдэхөөр болобобди. Энэ удаа тусхай журналшье ирангүй, мэргэжэлтэдэшье хандангүй, 20—30 жэлэй турша соо газарай эдеэ муу бэшээр ургуулжа байhан, дүршэл ехэтэй болоhон хүнүүдтэ үгэ үгэхэмнай.

Г. А. ЦЫДЕНОВА, Улаан-Удэдэ ажаhуугша:

— Би эндэ тон өөрынгөөл hанамжа хэлэхэб. Тиимэhээ хэн нэгэнтэй арсалдаанда хабаадахагүйб гэжэ гансата мэдүүлhүү. Газартай болоод орхиходоо, эгээл түрүүн тэрэнээ хайшан гэжэ эдлэхэ, хэрэглэхэ байhанаа түсэблэн, зураглан хараха хэрэгтэй. Хаанань байраяа барихаб, хаанань үрэ, жэмэстэ мододые hуулгахаб, али багта огородой талмай болгоход, теплицэ хаанань барихаб, уhанай боошхонуудые хаана табихаб гэхэ мэтэшэлэн, анханhаа гуримтайханаар лэ эхилхэ юм ааб даа. Участогайтнай горитойхон талмайе хартаабха эзэлхэ байха. Эдэ бүгэдын урда тээ гү, али hүүлдэньшье газараа хахалха хэрэгтэй. Хүреэлэгдээгүй, үргэлжэдөө байгаа hаань, хүршэнэртэеэ хамтараад, трактораар хахалуулха, үгытай hэрээ шэнги аса, сабшуур (тяпка), газар онгилхо жаахан түмэр hабарнууд, хүнэгүүд, түмэр, резинэ соргонууд, кран, уhалдаг хүнэг гэхэ мэтэшэлэн гар үзүүрэй юумэн аргагүй шухала гээшэ. Тиихэдэ барилгадатнай хэрэгтэй хадааhан, алха, хюрөө (ехэ, багашье)—хуу хэрэгтэй байха даа.

Газар абамсаараа, тэрэнээ нэгэшье жэлдэ миин байлгангүй, хартаабхашье hаань, тариха хэрэгтэй юм. Хэрбээ гансата уhатай болобол, редис, лук, свёкло, морхооб тариха байгаа. Эдээниие үнжөөдшье уhалхада, хамаагүй ха юм. Тиихэдэ балай ехэ эрилтэгүй модонуудые—мойhо, сливэ, ранет, шасаргана, вишни гэхэ мэтые hуулгажа болохо байна. Би олон жэлэй ургамал гэжэ нэрлэдэг лили сэсэг таригшаб. Тиихэдэ тибhэшье хаягшаб. Эдэ бүгэдые буряадууд ургуулжа шадахал даа.

Газар дээрэ юумэ тарижа ургуулха гээшэмнай худэлмэритэйхэн лэ байха. Хог убhыень түүжэл, түүжэл байхат. Тэрэтнай ургажал байха. Ургуулаа болоhон юумыетнай хорхой эдихэеэ hанаха. Нэгэ борсогор хара батаганаанда үнэhэн hайн гэжэ hаhагшаб. Тэрэниие мииншье хаяжа болохо, уhанда худхааншье адхахада хамаагүй. Хапуустын хорхойдо дабhатай уhан hайн хэбэртэй агша. Иигэжэ байгаад лэ, зоной дунда худэлхэ хадаа, арга хургыень олохол байхат. Огород гээшэмнай хэды худэлмэритэйшье hаа, hүүлдэ эдеэень эдижэ hуухада, урматайхан лэ байдаг юм даа.

Е. Е. КОНДРАТЬЕВА (Ехэнхи хөөрөөниинь Гүнсэн Аюшеевнагайхитай тудана. Тиимэhээ богонёор үгтэбэ):

— Бидэ баригдажа эхилhэн участок худалдажа абаа hэмди. Үхэр нюдэ, вишни, малина, сливэ hуулгаа hэмди. Укроп, петрушка, сельдерей, горох, мангир гэхэ мэтые гансата таряа hэмди. Малина гээшэ ехээр hагсайжа ургадаг. Тиимэhээ 1,5 метр зайтайгаар 2 жабдан дээрэ hуулгаабди.

Гэр байра түхеэрхэ талаар хүн бүхэнэй арга боломжо адли бэшэ. Илангаяа мүнөө сагта гайтай болонхой. Дача дээрээ ямар гоё hайхан байранууд ые түхеэрдэг, тэндээ үнэн зүрхэнhөө худэлдэг, амардагшье байгаа гээшэбибди? Мүнөө гэжэ, дуулаhан лэ газарташни хулгай. Hүүлэй үедэ хүнүүд ехэ барилга хэхэеэ болихонь ха даа. Модо шулуун хомор, үнэтэйшье гээшэнь аргагүй. Олон хүниие дуулахадам, сарайханиисл барихабди гэлсэнэ. Зүбтэйшье юм гү? Тиихэдээ хөёр сарай хэрэгтэй болохо байха. Нэгэн соогоо орожо, сайгаа уужа hуухат, хура бороohоошье бэеэ далдалхат. Нүгөөдэ соогоо зэр зэмсэгээ барихат. Теэд хулгайшаднай ямаршье үүдэндэ, ямаршье суургада торохо, тогтохоёо болёод байна. Тиимэhээ ехэл хэсүү болобо даа. Амитан аргатай гэлсэдэгбди. Нэгэ аргань олдохо юм гээбы даа.

В. НАЙДАНОВА
бэшэжэ абаба.

РЕДАКЦИhАА: «Зуhаландаа газарай эдеэ ургуулагшадта» гэhэн нинтэ гаршаймнай буланда өөhэдынгөө hанамжа, дурадхалнуудые бэшэжэ эльгээхыетнай гуйкабди.

Барилдаан

АЛДАРТА СЭРЭГШЫН ДУРАСХААЛДА

Алдарта сэрэгшэ — Советскэ Союзай Герой, генерал-майор Илья Васильевич Балдыновай дурасхаалда зорюулагдажа, эдиршүүлэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар бүхэроссин мүрысөөн Спортын байшан соо болобо. Манай республикын бүхы шахуу районуудhаа, мүн Агын болон Усть-Ордагай Буряадай автономито округуудhаа ерэhэн 17—18 наhатай 155 эдир барилдаашад XV заншалта мүрысөөндэ хабаадаhан байгаа.

«Паром» гэжэ гадаадын экономическа акционернэ фирмэ, хүүгэдэй «Хараасгай» журнал, Буряадай хүүгэдэй уран зохёолшодой нэгэдэл, БАТ ЛТД гэжэ акционернэ бүлгэм байгша ондо энэ заншалта нааданай спонсорнууд боложо, Физическэ культура ба спортын талаар городской комитедэй үнгэргэhэн мүрысөөнэй бүхы гаргашануудые харюулхын тула мүнгэ hомолhон, hонин номуудые, журналнуудые гарай бэлэг болгоhон байха юм.

Сэхыень хэлэхэдэ, мүнөө, али бүхы юумэнэй хүндэржэ, харгын гаргашануудай хэмгүй ехэ боложо байха үедэ, урда урдын жэлнүүдтэл адли, Россин олон хотонуудhаа, Монгол ороннhоо эдир барилдаашад айлшалан буужа шадабагүй. Тиигээшье hаань, спортын мастерай норматив дүүргэhэн дүрбэн хүбүүдэй, тусхайлбал, Иван Шамбеевэй, Сандак Цыденовэй, Александр Зандыновай, Федор Цыбиковэй барилдаанай хибэс дээрэ гаража, хабаяа туршаhаниинь мүрысөөе улам hонирхолтой, шанга болгоhон байна бшуу.

Улаан-Удын 26-дахи дунда hургуулиин 8-дахи классай hурагша Николай Зандаев нюргаар набтаршье hаа, худэр шамбай бэетэй, яhала hайн арга дүрэтэй барилдаашан боложо ябаhанаа харуулаа. Олег Гомбоев (Хэжэнгэ), Нима Нимаев (Мухар-Шэбэр) хоёрые бүдэрүүлжэ, тэрэ эгээл хүнгэн 40 килограммай шэгнүүртэ илажа гараба. Коля хадаа манай республикын мэдээжэ барилдаашан Илья Зандаевай хүбүүн гээшэ.

43 килограмм. 9-дэхи hургуулиин hурагша Бэлигтэ Ширапжалсанов түгэсхэлэй нааданда Зэдэhээ ерэhэн Сергей Доржиевтай уулзахадаа, хөёр хахад минутын хугасаа соо нюргалдуулан унагаажа, чемпион болобо. ЛВРЗ-гэй спортын клубай түлөөлэгшэ Цыден Галсанов гурбадахи шанда хүртөө.

7-дохи СПТУ-гай 2-дохи курсын hурагша Цыбик Цыренов модошо дарханай мэргэжэл шудална. Ёhотойл нарин дархандал адли, тэрэ уулзалга бүхэндөө болгоможотой нариннаар хандадагаараа бүсадhаа шалгардаг. Тиигэжэ Цыбик арга дүрэеэ нариннаар мүлидэг юм. Галсан Цыденовые (Хэжэнгэ) 8:0 тоотойгоор шүүжэ ябатараа, нюргыень шоройдуулба. Захааминhаа ерэhэн Даша Цыдыпов бронзо медаляар шагнагдаба.

50 килограмм. Элиршүүлэй дундаhаа РСФСР-эй түрүү hүүри эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шалгаржа, спортын мастерай норматив дүүргэhэн Федор Цыбиков (Сэлэнгэ) бар хүсэтэй байhаваа харуулжа, Жаргал Нимбуевые (Мухар-Шэбэр) тогтоон торгонгүй шүүжэ, сугларагшадай зүгhөө халуукаар үгтагдаа, А. Комиссаров (Түнхэн), В. Бертунов («Динамо») гэгшэд саашанхи hүүринуудта гараhан байха юм.

Улаан-Удын 29-дэхи hургуули дүүргэд, багшанарай институтдай физическэ культурын факультедэй 1-дэхи курсла hуража байhан Иван Шамбеев эдиршүүлэй болон залуушуулай дундаhаа Россин Федерациин чемпион болонхой. Тиин мүнөө түгэсхэлэй уулзалганууда А. Сабхаев, Б. Эрхитуев (хоюулаа Баргажанhаа) гэгшэдые ядамаггүйгөөр шүүжэ, удаадахи шэгнүүртэ сууга сэрэгшүн дурасхаалай шанда хүртэбэ. Харахаяа янзада, И. Шамбеев бүсадhаа юугээрэшье илгаагүй хэбэртэй, гэбэшье барилдаанай хибэс дээрэ гарамсаараа, тад хубилжа, бушуу түргэн добтолгоороо нүгөөдүүлээ тээлмэрдүүлдэг юм.

58 килограмм. Техническэ мэргэжэлэй 15-дахи училищида hурадаг спортын мастер Санлак Цыденов онсо өөрын арга дүрэтэй, гаhар хүсэтэй барилдаашан боложо ябана. Эндэ тэрэ Зүүн Сибириин технологическа институтдай студент Виталий Полянскитай уулзахадаа, гартаа шүрбэнэтэй, хүлдөө гохо дэгээтэй байhанаа харуулаа. Сандагай илалтада маргаха хүн олдобогүй. Профсоюзуудай спортын бүлгэмэй түлөөлэгшэ Александр Харханов Ахаhаа еөэhэн Олег Шагдуровые 16:0 тоотойгоор шүүжэ, гурбадахи шатын дипломоор шагнагдаа.

Манай Буряад ороной бэлигтэй бэрхэ барилдаашадай нэгэн Цыденжаб Гулгенов ЛВРЗ-гэй спортын клубай тренер болоод, өөрынгөө хүсөөр спортын зал барижа, хүүгэдэй спортын hургуули нээгээд, эдэбхитэй hайнаар хүдэлжэ байна. Тэрэнэй hурган хүмүүжүүлhэн хүбүүдэй дундаhаа спортын мастернуудшье ургажа гараа. Түс клубай хэдэн гэшүүд энэ мүрысөөнэй түгэсхэлэй нааданда хабаадаба. Эндэhээ ургажа гараад, багшанарай институдта hуража байтараа, Зэдын аймагтахи нютагаа бусаад, хүдэлжэ байhан Саяан Мункуев саашанхи шэгнүүртэ илажа гараха ёhотой гэжэ сугларагшад багсаамжалhан байгаа. Зүгөөр энэл клубай гэшүүн — индустриально-педагогическа техникумэй hурагша Андрей Архипов шалта мүрысөөнэй чемпионууд болоо.

Горспорткомитедэй түрүүлэгшын уялга дүүргэгшэ Ф. М. Куликова, республикын сэрэгэй комиссариадай түлөөлэгшэ А. Н. Шалаев, Буряадай хүүгэдэй уран зохёолшодой нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Ш-Н. Р. Цыденжапов гэгшэд илагшадта чемпионой лентэнүүдые, мүнгэн шангуудые, номуудые барюулhан байгаа. Иван Шамбеев — мүрысөөнэй эрхим барилдаашан, Цыбик Цыренов — эгээл гоё hайхан арга дүрэтэй, Андрей Архипов илалта туйлаха хүсэл эрмэлзэлтэй байhанайнгаа түлөө тусхай шангуудта хүртэбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: эдир чемпион Коля Зандаев; мүрысөөнэй ахамад судья В. М. Сыдеев илагша Андрей Архишовта шан барюулжа байна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВЭЙ фото.

МАРТЫН 30-hаа АПРЕЛИИН 5 ХҮРЭТЭР

ПОНЕДЕЛЬНИК, 30

6.15—Долоон хоногой дамжуулганууда шэнжэлэл. 6.25—Түрэл газар дайдмнай. 6.50—7.00—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.22—«Предприяти яажа амидархаб?». Выдриниэй ой модо дамжуулан ябуулдаг баазын директорэй экономикын талаар орлогшо В. И. Невердовский ба цехэй начальник В. В. Заря гэгшэд хабаадалсана. 7.45—8.00—hанамжа нуудаа андалдалга. 12.10—13.00—Хүгжэмтэ дамжуулга. 1920—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.57—«Гуламта». Аман зохёолой «Магтаал» ансамблиин дуушад М. С. Осипова, М. Т. Бураева гэгшэд эзлжэтэ дамжуулгада хабаадалсана (буряадаар).

ВТОРНИК, 31

6.15—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 6.40—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.50—7.00—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.22 — Ветерануудай республиканска соведэй гэшүүдэй мартын 17-до болоhон түхэреэн столой уулзалгын дабталга. 7.45—8.00 — «Этигэл найдал». 19.20—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58—Социальна асуудалнуудай ба бэшэгүүдэй редакциин дамжуулга.

СРЕДА, АПРЕЛИИН 1

6.15—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 6.40—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.50—7.00—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.22—Республикын Верховно Соведэй VIII сессиhээ корреспонденци. 7.42—«hэргылэгты, гал!». 7.47—8.00—Үглөонэй концерт. 19.20—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58—Буряад хэлэнэй радио-хэшээл.

ЧЕТВЕРГ, 2

6.15—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 6.40—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.50—7.00—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.22—«Асуудалнууд, харюунууд, бодомжонууд». Дамжуулгын автор—журналист О. Бадмажапова. 7.45—8.00—Буряад хэлэнэй радио-хэшээл. 12.10—13.00—Буряад хүгжэмэй концерт. 19.20—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45 — 19.58—Радиобиблиотекэ.

ПЯТНИЦА, 3

6.15—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 6.40—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.50—7.00—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.22—«Газарта эзэнииень бусааха». Экономическа редакциин дамжуулга. 7.45—8.00—Үглөонэй концерт. 12.00 — 13.00—Танай бэшэгүүдээр хүгжэмтэ дамжуулга. 19.00—Поэт В. Петоновой зохёолоор бүтээгдэhэн дамжуулга (буряадаар). 19.15—19.58—«Үсэгэлдэр, мүнөөдэр, үглөөдэр» (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ).

СУББОТО, 4

6.15—Худөөгэйхидтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 6.40—Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.50—7.00—Соносхолнууд. мэдээсэлнүүд. 7.22—Республикын «бага» хэблэлэй шиндхэгдээгүй асуудалнууд тухай дамжуулгада Буряадай ССР-эй хэблэлэй ба олондо мэдээсэлгын министр В. Д. Раднаев хабаадалсана. 7.45—8.00 — Үглөонэй концерт. 9.10—9.00—Буряадай радиогой литературна дамжуулга: буряад арадай ёhо заншалнууд тухай уран hайханай-публицистическэ программа; шэнэ номтой танилсалга; журналист Н. Ильина Л. Хомяковой рассказууд тухай хөөрэнэ. 9.10—9.55 — «Үсэгэлдэр, мүнөөдэр, үглөөдэр» — мэдээсэлэй дамжуулга (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.00—19.58—«Баян талын аялга»—радиожурнал (буряадаар).

ВОСКРЕСЕНИ, 5

6.15—7.00 — Хүгжэмтэ дамжуулга. 7.22—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 7.32—7.57—«Тоонто нютаг». Социальна асуудалнуудай ба бэшэгүүдэй редакциин дамжуулга (буряадаар). 9.10—10.00—hурагшадта Буряадай радиогой дамжуулга.

БУРЯТИЯ
мүнөөдэрэй номерто

Республикын Верховно Соведэй сесси тухай мэдээсэл.

Верховно Соведэй түрүүлэгшэ Л. В. Потаповай сесси дээрэ хэhэн элидхэл.

Эдеэ хоолой программа: «Худоодэхи байдал улам муу болоно»—В. Бадмаевай корреспонденци.

Верховно Соведэй комитедүүдтэ. «Экономическа шуулган соогуур амаа тоhодохо гээшэ гэнэтэй»—В. Багониной статья.

Сошордомо дохёо. «Зөөлэн алтан» хэдытэб?»—С. Богуславскиин корреспонденци.

Россин элүүрэй министерство: түлөөhэгүй эмшэлэлгын үе саг дүүрээ»—А. Байдужайн корреспонденци.

Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:

ДАШЕЕВА Г. Х., ДОИДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж., НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ Б. Ц.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряадай ССР-эй Верховно Совет, Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:

670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемныи — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретаркин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таhагууд: соведүүдэй худэлмэриин ба нинтын эмхинүүдэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, 2-67-81; социально-экономическа—2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-69-58; ссёлой, эрдэмэй болон hургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; олонитын худэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-67-81; оршуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, манай корреспондентнүүд: Баргажанда — 91-1-44, Закаменскда — 31-61, Агинскда—3-45-94.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, вахта —2-56-62.

Газетэ жэлдээ 260 дахин гараха
Хэблэлэй 2 хуудаhан хэмжээтэй.
Газетын индекс 50901. Тираж 7.500
Хэблэлдэ тушаагдаhан саг: 21.00

Буряадай ССР-эй Хэблэлэй ба олондо мэдээсэлгын министерствын республиканска типографидаа газетэ барлагдан хэблэгдэбэ.
Директорэйнь телефон 2-40-45.